

บทสรุป

วรรณกรรมนิทานอีสานกล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนา เพราะว่าจุดประสงค์ที่สำคัญของผู้ประพันธ์วรรณกรรมนั้นก็คือ การสั่งสอนพุทธศาสนาแก่ประชาชนในสังคม โดยที่มีความเชื่อว่า

- สังคมที่ดี คือ สังคมที่มีหลักธรรมะของพุทธศาสนาในการปกครอง
- ผู้ปกครองและประชาชนที่ดีคือ ผู้ที่ยึดมั่นในหลักธรรมะของพุทธศาสนาใน

พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของตน

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสาน ก็คือ แนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนานั้นเอง

อย่างไรก็ตาม นอกจากพุทธศาสนาแล้ว "แนวคิดของอินเดียบราซิลก็มีอิทธิพลต่อโลกทัศน์ของคนไทยในทางการเมืองด้วย"¹ เช่น ความเชื่อเรื่องพระอินทร์, การเน้นและให้ความสำคัญกับผู้ปกครอง, แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ ฯลฯ

นอกจากแนวคิดด้านพุทธศาสนาและอินเดียบราซิลแล้ว แนวคิดด้านไสยศาสตร์ก็นับว่ามีอิทธิพลอย่างมาก เพราะเป็นแนวคิดดั้งเดิมของสังคมอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งมักจะปรากฏในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์, ขอบวิเศษ, เวทมนต์คาถา และอิทธิฤทธิ์อภินิหารต่าง ๆ

การผสมผสานแนวคิดเหล่านี้เข้าด้วยกันล้วนปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสานทั้งสิ้น ในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับอำนาจ ดังที่จะกล่าวดังต่อไปนี้

¹สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช, ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร:ดวงติการพิมพ์, 2523), หน้า 7-24.

1. คุณสมบัติของอำนาจ

ในเรื่องคุณสมบัติของอำนาจนั้น เรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการศึกษา เพราะว่าเมื่อเราจะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจแล้ว ก่อนอื่น เราจะต้องเข้าใจก่อนว่า คำว่าอำนาจนั้นมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร หรือมีคุณสมบัติอย่างไรนั่นเอง เหมือนกับการที่เราจะศึกษาเรื่องประชาธิปไตย เราก็ควรจะทำความเข้าใจก่อนว่า รูปร่างหน้าตาหรือคุณสมบัติที่ประกอบกันเป็นคำว่า ประชาธิปไตย นั้นเป็นอย่างไร ซึ่งอาจจะประกอบด้วยเสรีภาพ, การมีส่วนร่วมของประชาชน, การประนีประนอม เป็นต้น

ตามความเชื่อในวรรณกรรมนิทานอีสาน มองคำว่า อำนาจว่า อำนาจ เป็นความสามารถอย่างหนึ่งที่ประกอบด้วยคุณสมบัติที่สามารถกระทำให้ตนเอง หรือผู้ที่มีคุณสมบัตินั้น สามารถกระทำการต่าง ๆ ในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ คุณสมบัตินี้ยังคงคลุ้มไปถึงความสามารถที่จะทำให้บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ด้วย

สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่า ความสามารถนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนหนึ่ง เป็นความสามารถเฉพาะตนของผู้ที่มีอำนาจ อีกส่วนหนึ่งเป็นความสามารถในความสัมพันธ์กับผู้อื่น สำหรับความสามารถเฉพาะตนนี้ก็คือ ความมีอำนาจของผู้นั้นนั่นเอง ความสามารถเช่นนี้มักจะไม่ใช่เกี่ยวข้องกับคำสั่งคนอื่นหรือทำให้คนอื่นทำตาม แต่เป็นการแสดงอำนาจเพื่อสนองตอบความต้องการของตน ไม่ได้แสดงอำนาจระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน เช่นไม่ให้ลูกหรือให้โทษแก่ใครแต่อย่างใด แนวคิดเช่นนี้ในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ เพราะแนวคิดตะวันตกมักมุ่งไปที่อำนาจเกิดขึ้นและแสดงความสำคัญออกมา ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มมากกว่า เช่น Robert A. Dahl นักคิดสมัยใหม่ก็มักมอง-- และให้ความสำคัญเกี่ยวกับอำนาจระหว่างบุคคลเช่นกล่าวว่า "อำนาจเป็นความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามตนเองได้ ซึ่งในเวลาปกติผู้ที่ทำตามนั้นจะไม่ทำสิ่งนั้น"² ส่วนที่ 2 ของคุณสมบัติของอำนาจนี้ก็แนวคิดเช่นเดียวกันกับแนวคิดตะวันตก คือ ความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามที่เราต้องการได้ นั่นคือ อำนาจเกิดขึ้นและแสดงความสำคัญออกมา ในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ เมื่อบุคคลหนึ่งสามารถที่จะทำให้อีกบุคคลหนึ่งทำตามที่-

² Robert A. Dahl, Modern Political Analysis, p.40.

คนต้องการได้ นี่แสดงว่าผู้นั้นมีอำนาจนั่นเอง ความสามารถเช่นนี้มักจะปรากฏในลักษณะคำสั่งให้อีกผู้หนึ่งทำตามความต้องการของผู้มีอำนาจ หรือเป็นความเชื่อของผู้ที่ทำตามว่ามีความจำเป็นจะต้องทำตามความต้องการของผู้ที่มีอำนาจ ไม่ว่าผู้มีอำนาจจะต้องการให้ทำอะไร คนจะชอบหรือไม่ชอบอย่างไรก็ตาม ก็จะต้องทำตามจะขัดขืนไม่ได้

ในสังคมทุก ๆ สังคมย่อมมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ซึ่งมักจะมีฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ โดยเฉพาะในการปกครอง ผู้ปกครองก็ย่อมจะมีอำนาจในการปกครองเพื่อจัดระเบียบสังคมให้เป็นระเบียบ ผู้ที่มีอำนาจย่อมมีสิทธิ์ที่จะให้ลูกใต้โทษแก่ผู้อื่นได้ ในความสัมพันธ์เช่นนี้ ย่อมเกิดการขัดแย้งในสังคมได้เสมอ ความขัดแย้งนี้อาจจะเปิดเผย เค้นซัก หรือไม่เปิดเผย เค้นซักโดยบางครั้งอาจจะมีลักษณะซ่อนเร้นก็ได้ ดังนั้น อำนาจยังรวมถึง ความสามารถที่จะป้องกันไม่ให้ผู้อื่นมาทำลายตนเองหรือมาครอบงำความคิดจิตใจและพฤติกรรมของตนได้ เนื่องจากวรรณกรรมจำนวนมากเต็มไปด้วยเรื่องของการต่อสู้ และการทำสงครามของบุคคลกันอยู่เสมอ ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจล้วนแต่จะต้องมีความสามารถในการต่อสู้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีความสามารถที่จะต่อสู้ในระดับใดระดับหนึ่ง ซึ่งแน่นอนว่าผู้ที่มีอำนาจมากกว่าก็ย่อมจะได้รับชัยชนะนั่นเอง การต่อสู้นี้ยังรวมถึงความสามารถป้องกันผู้อื่นที่จะมาครอบงำความคิดจิตใจและพฤติกรรมของตนด้วย การที่คนต้องการทำอะไรสักอย่างหนึ่ง แต่มีผู้อื่นมาขัดขวางตนเอง ถ้าผู้ที่ต้องการทำอะไรต่าง ๆ นั้นสามารถที่จะป้องกันตนเองจากการขัดขวางของผู้อื่นได้ก็แสดงว่า ผู้นั้นมีอำนาจนั่นเอง เมื่อเกิดสงคราม, มีฝ่ายแพ้ฝ่ายชนะ การบาดเจ็บล้มตายเกิดขึ้นเสมอ ๆ ดังนั้น อำนาจยังรวมไปถึง - ความสามารถที่จะทำลายผู้อื่นได้ด้วย ผู้ที่มีอำนาจนั้นไม่ใช่มีแต่ผู้ชนะแต่ฝ่ายเดียว ผู้แพ้ก็นำอำนาจได้เช่นกัน เพียงแต่อำนาจมีน้อยกว่า และจะถูกทำลายจากฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่า เมื่อเกิดการต่อสู้กัน เหตุผลหนึ่งที่สังคมอยู่ได้อย่างเป็นระเบียบก็เพราะว่าผู้หนึ่งยอมอยู่ที่อำนาจของอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง การยอมอยู่ที่อำนาจนี้หลาย ๆ ครั้งเกิดขึ้นเพราะฝ่ายหนึ่งเกรงกลัวอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง นั่นแสดงว่า ผู้ที่มีอำนาจย่อมมีความสามารถที่จะทำให้ผู้อยู่ที่อำนาจเกรงกลัวตนเองได้ ความเกรงกลัวอีกฝ่ายหนึ่ง, ไม่กล้าถูกเหยียดหยาม, ไม่กล้าขัดคำสั่ง หรือบางกรณีแม้จะไม่ยอมทำตามความต้องการของผู้มีอำนาจก็อาจจะใช้วิธีการหลบหนี หรือหาทางต่อสู้ ก็ได้ การที่-

บุคคลหนึ่ง เกรงกลัวอีกคนหนึ่ง ย่อมแสดงถึงการยอมรับว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจที่ตนเองและ
มีลักษณะเป็นการยอมรับว่าฝ่ายนั้นมีอำนาจมากกว่าตน ตนจึงเกิดความเกรงกลัวขึ้นมา

ลักษณะเด่นที่สุดของความเชื่อในวรรณกรรมนิทานอีสานคือ การแสดงออก-
ของอำนาจที่มีลักษณะอิทธิฤทธิ์ภินิหารต่าง ๆ ซึ่งเป็นความเชื่อเหนือธรรมชาติ ผู้มี
อำนาจแทบทุกคนล้วนแต่มีความสามารถที่จะแสดงออกซึ่งอิทธิฤทธิ์นี้ได้ทั้งสิ้น เช่น การชุบ
ชีวิตผู้ที่ตายแล้วให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้ง, การใช้ของวิเศษฆ่าฟันผู้อื่น, การเหาะเหิน—
เดินอากาศ, การแปลงกาย, การเนรมิตสิ่งของเครื่องใช้ ฯลฯ นี้ล้วนเป็นความเชื่อทาง
ไสยศาสตร์ทั้งสิ้น แนวคิดที่ยึดมั่นและเชื่อถือต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจลึกลับ เป็นความ
เชื่อที่ฝังลึก เนื่องจากสภาพสังคมทำการผลิตทางการเกษตร และขาดความเจริญทางวิท
ยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้สังคมไม่เข้าใจปรากฏการณ์ของธรรมชาติ จึง
เกิดจินตนาการขึ้นมาเพื่อหาคำตอบที่ตนไม่สามารถจะตอบได้ นอกจากนั้น จินตนาการ
นี้ก็ยังรวมถึงการหาที่พึ่งพิงทางใจ สำหรับมนุษย์ในสังคมด้วย เช่น การทิ้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์
และอำนาจลึกลับต่าง ๆ การเชื่อมั่นเช่นนี้แตกต่างจากสังคมตะวันตก เพราะสังคมตะ
วันตก นักคิดส่วนใหญ่ ไม่เน้นการศึกษาเรื่องนี้ แม้ในสมัยโบราณ เช่น ยุคกรีกโบราณก็
สนใจวิทยาศาสตร์ ดังที่ดร.กมล สมวิเชียร ให้ความเห็นว่า "นอกจากคนกรีกโบราณ
จะเป็นผู้บุกเบิกทางวิชาปรัชญาแล้ว ยังเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่เก่งกาจด้วย เช่น คน
อย่าง ยูคลิด (Euclid), เอรราโทสทีเนส (Eratosthenes), ฮิปพาร์คัส
(Hipparchus) และอาคีเมดิส (Archimedes) เป็นต้น³

สังคมอีสานในปัจจุบันผนวกเข้ามาสู่การเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทยอย่าง
มั่นคง สังคมไทยปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปมากทั้ง เศรษฐกิจและการเมือง
ทางด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือ การทำการเกษตร แบบทำเองใช้เอง

³กมล สมวิเชียร, "กรีกและวิวัฒนาการของปรัชญาการเมือง," ใน การ
เมืองและการปกครอง, กมล ทองธรรมชาติ, ผู้รวบรวม (กรุงเทพมหานคร:แผนก
วิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 1.

ได้ถูกทำลายไป ระบบอุตสาหกรรมได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว สังคมไทยจึงมีสภาพเศรษฐกิจแบบผสมระหว่างการเป็นสังคมเกษตรกับสังคมอุตสาหกรรม ส่วนในด้านการเมืองนั้นรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ถูกทำลายไป ระบบประชาธิปไตยได้เข้ามาแทนที่

เมื่อสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไป, สภาพการเมืองเปลี่ยนไป ความคิดของคนในสังคมก็ย่อมจะเปลี่ยนไปด้วย เพราะความคิดความเชื่อของคนในสังคมย่อมจะเป็นผลสะท้อนจากสภาพเศรษฐกิจและการเมืองในสังคมนั้น ๆ

ความเชื่อทางไสยศาสตร์ซึ่งมักจะปรากฏในเรื่องความรู้เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาค่าง ๆ , การแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์, การเชื่อในอำนาจลึกลับเหล่านี้ เป็นความเชื่อที่ฝังลึกมากในสังคมอีสาน วรรณกรรมนิทานอีสานแทบทุกเรื่องล้วนจะกล่าวถึงความเชื่อเช่นนี้ทั้งสิ้น ซึ่งเชื่อว่า ผู้ที่มีอำนาจก็คือผู้ที่มีความรู้ในทางไสยศาสตร์ทั้งสิ้น ในทางตรงข้าม ผู้ที่ไม่มีความรู้ในด้านนี้ก็คือนักที่ไม่มีอำนาจนั่นเอง ความเชื่อเรื่องลึกลับเหล่านี้เป็นพื้นฐานความเชื่อที่สำคัญในวรรณกรรมนิทานอีสาน

ปัจจุบันนี้ความเชื่อในเหตุผลของวิทยาศาสตร์ได้แพร่ขยายเข้ามาในสังคมอีสานและในสังคมไทยมาก วิทยาศาสตร์ได้ก่อให้เกิดความเจริญ, ก้าวหน้าในสังคมมากเช่น ถนนหนทาง, การคมนาคมสื่อสาร, ตึกรามบ้านช่อง, ประปา, ไฟฟ้า, รถยนต์, วิทยุ, โทรทัศน์, ปุ๋ย และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ วิทยาศาสตร์ได้ทำให้ชีวิตมนุษย์มีความสบายกว่าเดิมมาก แนวคิดวิทยาศาสตร์จึงแพร่ขยายเข้ามาในสังคมอย่างรวดเร็วและเป็นที่ต้องรับในสังคมมาก ขณะที่วิทยาศาสตร์แพร่เข้ามาก็ได้โจมตีและปฏิเสธแนวคิดทางไสยศาสตร์อย่างรุนแรง โดยมองว่า ไสยศาสตร์เป็นความเชื่อของคนที่ยังเขลาเบาปัญญา, ไสยศาสตร์เป็นความเชื่อของผู้ที่งมงาย ขณะเดียวกันก็ยกย่องแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ว่าเป็นแนวคิดที่ตั้งงามเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง เป็นแนวคิดของชาติที่ต้องก้าว - ความเจริญ โลกสมัยใหม่จึงต้องเป็นโลกของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากสภาพที่กล่าวไปนี้จึงปรากฏว่า สังคมอีสานใช้ปรากฏแนวคิด 2 กระแสควบคู่กันคือ แนวคิดใหม่ที่เป็นวิทยาศาสตร์ และแนวคิดเก่าดั้งเดิมที่เป็นไสยศาสตร์ แนวคิดทั้ง 2 อย่างนี้อยู่เคียงคู่กัน ยังไม่มีฝ่ายใดที่ฝ่ายใดชนะ ประชาชนรับความคิดทั้งวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์เอาไว้ สาเหตุที่แนวคิดไสยศาสตร์ซึ่งเชื่อเรื่องลึกลับยังคงปรากฏอยู่เคียงคู่ไปกับแนวคิดใหม่ก็เพราะว่า แนวคิดไสยศาสตร์นั้นเป็นความเชื่อ

ที่ได้รับการปลุกฝังกันมายาวนาน ความเชื่อนี้ยังสามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมอยู่มาก ความเชื่อนี้ยังเป็นสิ่งที่ฝังใจแก่คนในสังคมได้มาก จะปรากฏเสมอๆ เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์, เครื่องรางของขลัง, ของวิเศษ, สิ่งลึกลับ ฯลฯ ทั่วบริเวณที่ความเชื่อทางไสยศาสตร์ยังสามารถตอบสนองและให้ประโยชน์แก่คนในสังคมได้ ทั่วบริเวณนั้นแนวคิดนี้ก็ยังคงอยู่อีกต่อไปอีกนาน รูปธรรมที่สำคัญมีมากมาย เช่น การขนานนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือคนในกิจการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร, การเคลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง, การต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต, การป้องกันรักษาตนเองให้พ้นจากอันตรายนานปีการ

นักการเมืองที่ต้องการมีอำนาจปกครอง ในฤดูกาลหาเสียงเลือกตั้งก็มักจะขนานนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือคนให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง, นักธุรกิจการค้าก็มักขอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือคนในการประกอบธุรกิจให้ได้รับผลสำเร็จให้ได้กำไรและให้ร่ำรวย, ข้าราชการก็มักขอความช่วยเหลือ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ตนได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง, เกษตรกรก็มักขอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ผลผลิตการเกษตรของตนเจริญงอกงามและขายได้ในราคาดี, ประชาชนหาเข้ากินคำก็จะขอความช่วยเหลือให้ตนมีโชคดีในการเสี่ยงโชคต่าง ๆ ฯลฯ

ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ความเชื่อในอำนาจลึกลับยังคงปรากฏอยู่อย่างหนาแน่น เพราะเป็นแนวคิดในสังคมที่ได้รับการปลุกฝังมายาวนาน ประชาชนยังเชื่อมั่นในอำนาจนี้มาก สิ่งเหล่านี้เป็นความคิดเก่าที่ได้สืบทอดมาจากอดีตอันยาวนาน

วรรณกรรมนิทานอีสานเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่อบรมขัดเกลาให้ประชาชนมีความเชื่อเช่นนั้น เนื้อหาวรรณกรรมมักกล่าวถึงเรื่องอำนาจลึกลับอยู่เสมอ ๆ ทุก ๆ เรื่อง เช่น บัจจยที่จะทำให้บุคคลและสรรพสิ่งต่าง ๆ มีอำนาจขึ้นมา ผู้นั้นก็จะต้องมีความรู้ในด้านไสยศาสตร์ต่าง ๆ เช่น เวทมนต์คาถา อันเป็นความรู้ที่จะทำให้ผู้นั้นสามารถแสดงอำนาจเชิงอิทธิฤทธิ์ออกมาได้ ไม่ว่าจะเป็นการเหาะเหินเดินอากาศ, การเนรมิตสิ่งของเครื่องใช้, การต้องการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในจักรวาล, การแปลงสภาพร่างกายของตนให้มีลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับไสยศาสตร์นี้เป็นลักษณะเด่นมากของวรรณกรรมอีสาน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่ต่างจากสังคมตะวันตกมาก แต่โดยทั่วไป นอกจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์นี้ ทั้งอีสานและตะวันตกมีทัศนคติที่เหมือนกัน คือ เมื่อกล่าวถึงเรื่องอำนาจแล้วก็

ข้อมูเป็นที่เข้าใจได้ว่า เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม คือจะมีฝ่ายหนึ่งเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่เหนือกว่าคือผู้มีอำนาจ ฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่าก็คือผู้ที่ไม่มียานาจหรือมีอำนาจน้อยกว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่ายนี้ จะมีฝ่ายหนึ่งทำตามความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ให้ทำตามคือ ผู้มีอำนาจ ฝ่ายที่ทำตามคือ ผู้ที่ไม่มียานาจหรือมีอำนาจน้อยกว่า คุณสมบัติของอำนาจจึงเป็นเรื่องที่นามธรรม คือ จับต้องไม่ได้มันเป็นลักษณะภาพ (Potential) แต่มันก็มีพลังและมีบทบาทในสังคมมาก เพื่อการคงอยู่หรือผลักดันสังคมให้ไปในทิศทางต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้ในสังคมอีสานก็มองเรื่องคุณสมบัติของอำนาจ เหมือนกับสมัยก่อน ทั้งในเรื่องที่เป็นไสยศาสตร์และไม่ใช่นิยศาสตร์ ส่วนด้านที่ไม่ใช่นิยศาสตร์ในสังคมก็ยอมรับว่า ผู้ที่มีอำนาจนั้นคือผู้ที่อยู่เหนือกว่าผู้อื่น มีสิทธิ์และมีความสามารถที่จะให้ผู้อื่นให้โทษแก่ผู้อื่น เช่น ข้าราชการก็มีความสามารถที่จะปกครองดูแลประชาชนในสังคม มีสิทธิ์ให้ผู้อื่นให้โทษแก่ประชาชน ทหารมีอำนาจ--- เพราะมีอาวุธในมือสามารถที่จะทำลายผู้อื่น และสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นเกรงกลัวตนได้ ทอคำก็มีอำนาจ เพราะสามารถกำหนดราคาข้าวซื้อผลผลิตตามที่ตนต้องการได้ ผู้ยิ่งใหญ่ในท้องถิ่นก็มีอำนาจ เพราะอย่างน้อยที่สุดก็สามารถที่จะป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะมาทำร้ายตนเองได้

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะได้แนวคิดที่ว่า คุณสมบัติของอำนาจหรือรูปร่างหน้าตาของอำนาจนั้น ตามความเชื่อของอีสานและตะวันตกโดยทั่วไปก็มองเรื่องคุณสมบัติของอำนาจเหมือนกัน คือ ด้านหนึ่งเป็นความสามารถที่ตนจะทำอะไรก็ได้ตามที่ตนต้องการและอีกด้านหนึ่งก็เป็นความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ตนต้องการได้ แต่ที่แตกต่างกันที่สำคัญคือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ซึ่งเป็นความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ ในขณะที่สังคมอีสานเชื่อเรื่องเหล่านี้มาก แต่สังคมตะวันตกนักคิดทางรัฐศาสตร์ไม่เน้นการศึกษาเรื่องนี้

สิ่งเหล่านี้จะทำให้เราได้เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของความเชื่อในสังคมด้วยว่ามีบทบาทมากในการกำหนดคุณสมบัติ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจในสังคม ในเมื่อสังคมอีสานเชื่อมั่นในไสยศาสตร์ ดังนั้น ความเชื่อเช่นนี้ก็เป็นตัวกำหนดถึงคุณสมบัติลักษณะและปัจจัยแห่งอำนาจนั้น ๆ ความเชื่อเช่นนี้ของตะวันตกไม่เน้น แต่กลับไปสนใจเรื่องการค้นหาเหตุผลตรรกวิทยา พยายามหาคำตอบโดยเริ่มจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่เห็นได้ชัดเจน ความแตกต่างของแนวคิดนี้จะสะท้อนไปถึงการมองเรื่องอำนาจ

จึงย่อมแตกต่างกันอยู่บ้างไม่มากนักน้อย แต่ทว่าบางอย่างก็ย่อมเหมือนกันได้ เช่นการมองว่า ในสังคมย่อมจะต้องมีผู้นำหรือผู้ปกครอง เป็นผู้ที่จะใช้อำนาจปกครองสังคม ผู้ปกครองย่อมจะต้องมีสถานะภาพเหนือกว่าผู้อื่นโดยทั่วไป มิฉะนั้น เขาก็จะไม่สามารถที่จะปกครองได้ และเมื่อเป็นเช่นนี้สังคมก็จะมีระเบียบ, ไม่มีความสงบ และจะก่อ--ความปั่นป่วนในสังคมได้ อำนาจจึงเป็นเรื่องความไม่เสมอภาคของคนในสังคม โดยที่จะมีฝ่ายหนึ่งอยู่ในสภาพที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าฝ่ายหนึ่ง ผู้ที่มีอำนาจจะสามารถให้คุณให้โทษ, บังคับอีกฝ่ายหนึ่งได้ ส่วนฝ่ายที่ไม่มีอำนาจหรืออำนาจน้อยกว่าก็ต้องทำตามต้องยอมอยู่ใต้อำนาจนั้น มิฉะนั้นคนก็จะเดือดร้อน หรือสังคมอาจจะเสียความเป็นระเบียบได้

2. ประชาชนกับอำนาจ

ตามความเชื่อในวรรคกรรมนิทานอีสานเชื่อว่า ในรัฐต่าง ๆ นั้นย่อมมีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ผู้ปกครองและประชาชน ทั้ง 2 ส่วนนี้ล้วนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ซึ่งได้แก่ประชาชนทั่วไปนั้น อาจจะเรียกได้ว่าเป็นระบบอุปถัมภ์ ลักษณะของระบบนี้ คือ

ในสังคมจะมีบุคคลหรือผู้นำที่มีอำนาจและมีทรัพยากรมากกว่าผู้อื่น ก็จะทำหน้าที่คล้ายผู้อุปถัมภ์ (Clients) ที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับการอุปถัมภ์ (Patron) และในค่านกลับกัน ผู้รับการอุปถัมภ์ ก็จะพยายามปฏิบัติตามหรือเป็นบริวารในการเสริมสร้างอำนาจและบารมีให้แก่ผู้อุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ทั้ง 2 ทางนี้เสริมผลประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยปริยาย กล่าวคือ ในอีกด้านหนึ่ง ผู้รับการอุปถัมภ์ก็จะได้ประโยชน์ที่ผู้อุปถัมภ์ให้และผู้อุปถัมภ์ก็จะได้อำนาจและบารมีจากการที่ผู้รับการอุปถัมภ์ยอมรับการเป็นผู้นำ และการมีอำนาจ ของคน นั้นหมายความว่า ระบบอุปถัมภ์นี้เป็นเครื่องซึ่งถึงความชอบธรรมสำหรับผู้ที่มีอำนาจที่จะสร้างและรักษาฐานอำนาจของตนด้วยวิธีการสร้างความไว้วางใจ โดยการแจกจ่ายผลประโยชน์ดังกล่าว⁴

⁴ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 322.

ดังนั้น ประชาชนในรัฐจึงไม่มีอำนาจอะไรเลย ประชาชนไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายของรัฐได้, ประชาชนไม่มีสิทธิ์ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนมีแต่หน้าที่ที่จะต้องทำตามคำสั่งและความต้องการของผู้ปกครองเสมอ ประชาชนมีสภาพเสมือนเป็นผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์ของผู้ปกครอง ผู้ปกครองจะคอยดูแลทุกข์สุขของประชาชน และคอยดูแลความสงบเรียบร้อยของรัฐ คอยปกป้องคุ้มภัย-- จากภายนอกที่จะมาถึงประชาชนในรัฐคน ประชาชนก็มีหน้าที่ทำตามคำสั่งและความต้องการของผู้ปกครองในทุก ๆ กรณี จะขัดขึ้นไม่ได้ บทบาททางการเมืองของประชาชนจึงมีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ในด้านที่จะแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมือง (Political Efficiency) ของตน และการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self - determination)

เหตุการณ์ที่ประชาชนต่อต้านอำนาจผู้ปกครองนั้นไม่ปรากฏในวรรณกรรมอิสลามเลย เพราะประชาชนมีหน้าที่เชื่อฟังผู้ปกครองแต่ฝ่ายเดียว ประชาชนมีหน้าที่ทำตามคำสั่งและเชื่อฟัง ไม่มีหน้าที่แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ การที่ประชาชนไม่มีอำนาจทางการเมืองและมีหน้าที่แต่เพียงทำตามคำสั่งนี้ สาเหตุมีหลายอย่างเช่น เป็นความเชื่อในสิ่งลึกลับว่า ผู้ปกครองคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงมาเกิด, เป็นผู้ที่มาจากสวรรค์มาปกครองโลกมนุษย์เป็นผู้มีบุญมาเกิด ดังนั้น ผู้ปกครองจึงมีความเหมาะสมที่จะปกครอง ส่วนประชาชนไม่มีชาติกำเนิดดังที่ผู้ปกครองมี ประชาชนไม่ใช่ผู้มีบุญมาเกิดจึงไม่เหมาะสมที่จะมีอำนาจปกครอง ประชาชนเหมาะสมที่จะอยู่ใต้อุปถัมภ์และทำตามความต้องการของผู้ปกครองเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็นอิทธิพลความเชื่อของพุทธศาสนาที่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมที่ว่าผู้ที่สร้างกรรมดีไว้ในชาติปางก่อน ในชาตินี้จึงจะได้รับผลดีตอบแทน จะมียศฐาบรรดาศักดิ์, จะมีความร่ำรวย และจะมีความสุขสบาย ไม่มีความเดือดร้อนอะไรทั้งสิ้น ผู้ปกครองที่มีตำแหน่งสูงในรัฐนั้นเป็นผู้ที่ชาติก่อนได้สร้างกรรมดีเอาไว้มาก จึงเหมาะสมที่จะทำ การปกครอง จะมีหน้าที่ทำตามคำสั่งและความต้องการของผู้ปกครองเท่านั้น เมื่อประชาชนเชื่อถึถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้ปกครองเช่นนี้ ประชาชนจึงยอมรับหน้าที่ของตนอย่างเต็มใจ และไม่เคยคิดที่จะต่อต้านผู้ปกครองแต่อย่างใด

นอกจากความเชื่อทางศาสนาแล้ว เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ปกครองและประชาชนในเรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจแล้ว จะเห็นได้ว่าในขณะที่ผู้ปกครองมีปัจจัย

จจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมากมาย เช่น กองทัพ, ความรู้ในเวทมนต์คาถา, ของวิเศษประจำตัว ฯลฯ แต่ประชาชนไม่มีอะไรเลย ดังนั้น ประชาชนจึงต้องยอมทำตามผู้ปกครองอย่างเด็ดขาดเสมอมา การเชื่อมั่น, เคารพ, เทิดทูนผู้ปกครองมีอย่างสูง การเคารพผู้ปกครองเสมือนกับการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของตน ความคิดและพฤติกรรมที่จะต่อต้านผู้ปกครองไม่มีเด็ดขาด

แนวความคิดที่ไม่เชื่อมั่นในกำลังของประชาชน และเห็นว่าประชาชนไม่ควรจะมีอำนาจในการปกครองนี้ ก็มีลักษณะเหมือนกันกับในสังคมตะวันตกในสมัยโบราณ โดยเฉพาะในแนวคิดของ Plato และ Machiavelli

ในทัศนะของ Plato นั้น การปกครองถูกกำหนดโดยคุณภาพของมนุษย์ทั้งชายและหญิง ดังนั้น ผู้ที่มีความรู้ทางการปกครองอย่างชำชองเท่านั้นจึงเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครอง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า Plato เกลียคซึ่งสามัญชน หากแต่มีความเชื่อว่า สามัญชนยังไม่สามารถปกครองตนเองได้แล้วจะไปปกครองผู้อื่นได้อย่างไร เพราะสามัญชนขาดความรู้, และความชำชองในสิ่งเหล่านี้ แม้ Plato จะไม่ต้องการทำลายความเป็นปัจเจกชน แต่ก็เหมือนหนึ่งลึกรอนเสรีภาพของประชาชน ในข้อที่ว่าราษฎรจะมีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับประกอบอาชีพอย่างเดี่ยวเท่านั้น กล่าวคือ Plato ได้จัดแบ่งมนุษย์ออกเป็น 3 ชั้น ตามภาคแห่งวิญญาณ คือ ชั้นปกครอง ทหารและผู้ผลิต โดยมีนักปกครองเป็นจำนวนน้อยนับตั้งกับบัญชาชนชั้นทหารและทำการปกครองชนชั้นผู้ผลิตซึ่งมีถึง 4 ใน 5 หรือมากกว่านั้นของจำนวนประชากรทั้งหมด ในเรื่องนี้ Plato ได้อ้างว่า การแบ่งชนชั้นในสังคมของท่านเป็นการแบ่งไปตามลักษณะงานเพื่อความยุติธรรมในสังคม

plato มองประชาชนทั่วไปซึ่งท่านมักใช้คำว่าผู้ผลิตว่า "ช่างทำรองเท้าก็ควรทำรองเท้า แต่ไม่ควรไปยุ่งกับการปกครอง เพราะตัวเองไม่รู้เรื่องเลย"⁵ ทัศนะของท่านมองว่าการปกครองทั้งหมดควรปล่อยให้เป็นที่ของผู้รู้และเชี่ยวชาญเฉพาะเดียวกันท่านก็จำกัดเสรีภาพของประชาชน

⁵ หล่ศักดิ์ จิตรไกรศิริ, ความคิดทางการเมืองตะวันตก เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, 2522), หน้า 35-36.

Plato ย้ำเสมอว่า การเมืองเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง และเช่นเดียวกับศิลปะทั้งปวง การปฏิบัติที่สำเร็จผลจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญ ท่านได้โจมตีระบบประชาธิปไตยของเอเธนส์ซึ่งอาศัยหลักความสามารถสารพัดอันน่าพอใจแบบเพริเคลีส ที่ว่า "การปกครองโดยพลเมืองที่สมัครเล่นนั้นดีที่สุดใน"⁶ Plato เห็นว่า ประชาคมติของประชาชนไร้คุณสมบัติที่เหมาะสมและขาดความสามารถจริง ๆ ที่จะกำหนดนโยบายของรัฐ คุณธรรมคือความรู้ คนเรามีความสามารถแตกต่างกันในการเรียนรู้ และเฉพาะไม่กี่คนเท่านั้นที่อาจเกิดคุณธรรมระดับที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ปกครอง Plato มีความชิงชังเป็นอย่างยิ่งต่อนักการเมืองซึ่งคอยรักษาตำแหน่งงานของรัฐด้วยการพินอปปิเทาคต่อฝูงชน ท่านเห็นว่า ประชาชนไม่เหมาะสมที่จะปกครองตนเอง รวมทั้งที่จะเลือกผู้ปกครองที่สามารถด้วย

Plato เห็นว่า มีพลังรากฐาน 3 ประเภทที่สูงใจคน คือ พลังของความปรารถนาหรือความอยาก จิตหรือกำลังขวัญและเหตุผล แต่ละอย่างมีอยู่ในตัวคนทุกคนในขนาดจำนวนต่าง ๆ กันไป แต่มีอย่างหนึ่งเป็นใหญ่อยู่เสมอ สังคมอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น ตามขนาดจำนวนของแต่ละประเภทที่มีอยู่ในบุคคลซึ่งประกอบรวมกันเป็นประชาคม ชั้นหนึ่งชั้นใดจะมีบทบาทอันเหมาะสมที่สุดตามประเภทของพลังสูงใจที่เป็นใหญ่ คนที่สูงใจด้วยประเภทความอยากหรือปรารถนาเป็นใหญ่จะประกอบเป็นชนชั้นที่ใหญ่ที่สุด ชั้นจำนวนน้อยลงไปจะสูงใจด้วยจิตหรือกำลังขวัญมากกว่าด้วยความปรารถนา แต่ชั้นนี้ยังคงมีจำนวนมากกว่าชั้นที่อยู่ภายใต้เหตุผล ดังนั้นในแง่ของจำนวน ชั้นที่ทรงเหตุผลจะมีจำนวนน้อยที่สุดและคนที่กล้าหาญและทรงพลังจิตจะอยู่ในฐานะระหว่างกลาง ส่วนคนส่วนใหญ่ที่เป็นประชาชนธรรมดาจะมีมากที่สุด

Plato ย้ำถึงฐานะของประชาชนในรัฐว่า รัฐเกิดขึ้นในเบื้องต้นแรกเพื่อสนองความต้องการอันจำเป็นซึ่งกันและกัน องค์การประชาคมเหมาะสมที่สุดอย่างแจ่มชัด ที่จะส่งเสริมให้บรรลุจุดมุ่งหมายเช่นนั้น เป็นต้นว่า สินค้า เป็นที่ต้องการสำหรับบริโภคในสังคมต่าง ๆ เนื่องจากบางคนปฏิบัติงานบางอย่างได้ดีกว่าคนอื่น ๆ เขา

⁶ เอ็ม. เจ. ชาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน, หน้า 42

ก็ควรปฏิบัติเฉพาะงานนั้น ๆ แต่ละคนทำงานที่ตนทำได้ดีที่สุด และการเข้าร่วมสมาคมกันไม่เพียงแต่สนองความต้องการของตนเองเท่านั้น หากของคนอื่น ๆ ที่ต้องการผลงานนั้นด้วย ชนชั้นต่ำสุดของชนชั้นทั้ง 3 ที่ประกอบเป็นรัฐได้แก่ ชนชั้นผู้ผลิตซึ่งมีหน้าที่อำนวยสิ่งของที่จำเป็นสำหรับชีวิตต่อประชาชน

ความไม่เชื่อในบทบาทของประชาชนของ Plato ปรากฏในผลงานของท่านหลาย ๆ ชิ้น แนวคิดหนึ่งของท่านคือ การสร้างระบบคอมมิวนิสต์ในหมู่ชนชั้นสูง ขุดมการลัทธิคอมมิวนิสต์ของ Plato มีจุดมุ่งหมายไม่เหมือนกับที่มาร์กซและนักสังคมนิยมสมัยใหม่คิดขึ้น มันไม่ได้มุ่งเพื่อปรับปรุงมาตรฐานครองชีพ มันไม่ได้ใช้กับประชาชนทั้งหมด ระบบคอมมิวนิสต์ของ Plato มีจุดมุ่งหมายในด้านการเมืองและศีลธรรมมากกว่า เศรษฐกิจ Plato เข้าใจถึงพลังแตกแยกในสังคมอันเกิดจากการขัดแย้งในเรื่องการครองทรัพย์สิน การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างฝ่ายมีและฝ่ายไม่มี ถ้าหากปล่อยให้มีการช่วงชิงทรัพย์สินกันในรัฐอันสมบูรณ์แล้ว ก็จะทำให้สังคมมีปัญหาได้ อันตรายเช่นว่านี้อาจป้องกันไว้ก่อนได้ด้วยการเลิกกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเอกชนเสีย อย่างไรก็ตามทรัพย์สินเอกชนก็ไม่พึงเลิกหมดไปโดยสิ้นเชิง ท่านเห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ผลิตต่าง ๆ หึงปล่อยให้ไม่มีทรัพย์สินได้ เพราะชนเหล่านี้ซึ่งอยู่ภายใต้พลังกระตุ้นของความอยาก ย่อมไม่สามารถทำการได้โดยปราศจากทรัพย์สิน แต่สำหรับบรรดาชนชั้นสูงซึ่งอารมณ์อยากอยู่ภายใต้พลังเหตุผลและกำลังจิต ระบบคอมมิวนิสต์เป็นไปได้และ หึงจำเป็นด้วยสำหรับชนชั้นเหล่านี้

ทั้งหมดนี้เราอาจจะสรุปสั้น ๆ ในทัศนะของ Plato ที่มองความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับอำนาจ คือ Plato ไม่ได้เกลียดชังสามัญชนทั่วไป แต่ท่านเห็นว่าประชาชนทั่วไปนี้ ไม่สามารถปกครองตนเองได้ ไม่มีความรู้ทางการเมืองและไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง อำนาจทางการเมืองควรอยู่ในหมู่ชนชั้นสูงเท่านั้น

สำหรับ Machiavelli แล้ว แนวคิดของท่านก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับ Plato อยู่บ้างในเรื่องบทบาทของประชาชนในเรื่องอำนาจ Machiavelli เห็นว่าผู้ปกครองผู้ใดที่ทำให้ผู้อื่นมีอำนาจมากกว่าตนก็คือการทำลายตนเองนั่นเอง สิ่งเหล่านี้สะท้อนแนวคิดของท่านคือ ผู้ที่มีอำนาจควรจะเป็นผู้ปกครองเท่านั้น สำหรับประชาชนก็ควรอยู่ใต้การปกครอง ประชาชนไม่ควรมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจกับผู้ปกครอง การที่ท่านปฏิเสธอำนาจของประชาชนและการให้อำนาจแก่ผู้อื่นเพราะ ท่านมองใน

เรื่องธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน โดยเห็นว่า ธรรมชาติมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ชั่วร้าย คือสามารถทำอันตรายต่อกันซึ่งเขารักได้ เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น มนุษย์ไม่ค่อยมีศีลธรรม เปลี่ยนใจง่าย กลัวการถูกลงโทษ เชื่อคำหลอกลวงง่าย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าท่านจะไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในอำนาจของประชาชน แต่ท่านก็มองเห็นความสำคัญของประชาชนมากเช่นกัน แนวคิดของท่านเน้นที่ว่าคุณปกครองจะใช้อำนาจปกครองในรัฐได้อย่างไรมากกว่าที่จะให้ประชาชนมีอำนาจ ในด้านความสำคัญของประชาชนนั้นท่านเข้าใจลึกซึ้งมาก เช่นท่านเห็นว่า ผู้ปกครองไม้อาจจะมีความปลอดภัยได้ถ้าประชาชนเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเพราะประชาชนมีจำนวนมากเหลือเกิน ท่านได้สังเกตความเป็นไปของรัฐต่าง ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และประชาชนที่มักไม่ราบรื่นนั้น ท่านเห็นว่า ในการขยายอำนาจของผู้ปกครองโดยใช้กำลังเข้ายึดรัฐอื่นนั้น เมื่อสามารถยึดได้แล้ว แต่พอปกครองไปได้ระยะหนึ่งมักจะเกิดการกบฏขึ้นโดยประชาชนในรัฐซึ่งก่อรูปการต่อต้านผู้ปกครองคนใหม่ขึ้นมา ประชาชนจะอ้างถึงความผิดที่ในสถาบันเก่าแก่ดั้งเดิมของตนเสมอ ซึ่งจะได้นำกำลังสนับสนุนจากประชาชนมาก เพราะประชาชนยังระลึกถึงสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าเวลาจะเนิ่นนานมากเพียงใดก็ตาม และผู้ปกครองคนใหม่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนมากเท่าใด พวกเขาก็ไม่มีความเลื่อมใสและสถาบันอันเก่าแก่ของเขาได้ และถ้ามีโอกาสประชาชนก็จะกบฏ และหันไปใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมืออ้างอิงทันที ท่านเห็นว่า วิธีที่ดีที่สุดในการปกครองคือ ไม่ทำให้ตนเองเป็นที่คู่มั่นเกลียดชังของประชาชน โดยละเว้นการละเมิดสิทธิและทรัพย์สินของประชาชน ผู้ปกครองควรมอบให้ผู้อื่นกระทำหน้าที่ที่ไม่เป็นที่นิยมของปวงชน ผู้ปกครองควรทำหน้าที่ที่ประชาชนนิยม การตั้งรัฐสภาขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เป็นที่ระบายอารมณ์ของชนชั้นสูง และเป็นที่ยึดใจของชนชั้นต่ำว่าผู้ปกครองไม่ใช่เผด็จการ

ในการใช้อำนาจของผู้ปกครองต่อประชาชนตามแนวคิดของท่าน เป็นเรื่องซีตัวหนึ่งถึงศิลปะในการปกครอง คือ ท่านได้คำนึงถึงประชาชนอยู่มาก ท่านเห็นว่าวิธีใช้อำนาจของผู้ปกครองที่ถูกหลักคือ ใช้อย่างรุนแรงอย่างไรก็ตามปราณีใด ๆ แต่ต้องใช้ให้น้อยครั้งที่สุด เพราะการใช้อำนาจนั้นผู้ปกครองใช้กับประชาชน แต่ประชาชนเป็นพื้นฐานของอำนาจ มิใช่ชนชั้นสูงหรือคนรวยแต่อย่างใด ท่านเห็นว่า บัอมปราการที่แข็งแกร่งที่สุดยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันก็คือ การไม่ถูกเกลียดชังจากประชาชน ท่าน

เห็นว่า การใช้อำนาจอย่างรุนแรงแล้วเพื่อให้รัฐมั่นคงและปลอดภัย ประชาชนจะไม่ว่าอะไร แต่ถ้าใช้อำนาจอย่างรุนแรงเพื่อสร้างความมั่งคั่งและความยุติธรรม—ต่าง ๆ ในสังคม ก็อาจก่อให้เกิดความเกลียดชังได้

ในการที่ผู้ปกครองบางคนสามารถยึดรัฐใหม่ได้ แต่มักมีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับประชาชน ท่านเห็นว่า ในอาณาจักรที่ตีมาได้ ประชาชนในอาณาจักรนั้น ต้องการเปลี่ยนตัวผู้ปกครองก็เพื่อหวังจะมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่เมื่อเปลี่ยนตัวผู้ปกครองแล้วชีวิตที่เคยมีสุขกลับไม่มี เพราะที่ผู้ปกครองใหม่มักทำอะไรผิดพลาดเสมอ ๆ ความผิดพลาดถึงแม้จะมี ชี เป็นช่องแปลกแต่เท่ากับเป็นการข่มเหงประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าผู้ปกครองใหม่จะมีกองทัพเกรียงไกรสักเพียงใด ถ้ายังทำตนเป็นปฏิปักษ์กับประชาชน ผู้ปกครองนั้นก็อยู่ไม่ได้ การที่ผู้ปกครองใหม่เป็นปฏิปักษ์ต่อประชาชนเพราะเขาไม่อาจที่จะคอยตอบสนองสิ่งที่ประชาชนปรารถนาได้ทั้งหมด จึงถูกมองว่าไร้ประสิทธิภาพและหมดความหมาย

ถึงแม้ว่าท่านจะเห็นความสำคัญของประชาชนอยู่มาก แต่ท่านก็ไม่ได้ใส่ใจทั้งหมดเสียทีเดียว เพราะท่านเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นคนเลว, เห็นแก่ตัว และชั่วร้าย ท่านเตือนเสมอว่า อย่าไปถือว่าประชาชนเป็นฐานอำนาจแล้วไม่ทำอะไรเลย เพราะประชาชนจะช่วยผู้ปกครองไม่ได้ ถ้าผู้ปกครองไม่ช่วยตนเอง คือ ผู้ปกครองต้องมีความกล้าหาญ ไม่ตื่นตระหนกก็จะสามารถพ้นจากภัยที่คุกคามอยู่ได้ ดังนั้น ผู้ปกครองที่ฉลาดจึงต้องหาหนทางที่จะทำให้ราษฎรต้องพึ่งพาในรัฐ และในตัวผู้ปกครองเสมอ แต่ผู้ปกครองจะต้องไม่พึ่งประชาชนหรือมุขมนตรีโดยสิ้นเชิง เพราะคนเหล่านี้จะให้คำมั่นสัญญาและพร้อมที่จะตายเพื่อผู้ปกครองเมื่อความตายนั้นยังห่างไกล แต่ในช่วงเวลาที่คับขันซึ่งรัฐต้องอาศัยราษฎรและมุขมนตรีเหล่านั้นให้ช่วยเหลือ จะพบว่า มีคนเหลืออยู่น้อยมาก ที่จะอยู่ร่วมเป็นร่วมตายกับผู้ปกครอง โดยธรรมชาติแล้วประชาชนจะเปลี่ยนใจง่าย จึงเป็นการง่ายที่จะชักชวนให้พวกเขาเชื่อในบางสิ่งบางอย่าง แต่เป็นการยากที่จะทำให้เขาผูกพันในคำชักชวนนั้น ดังนั้น จึงควรที่จะจัดการให้เป็นไปในลักษณะที่ว่าต้องทำให้เชื่อโดยกำลัง

จากการเปรียบเทียบแนวคิดของทั้งจากรวมกรรมนิทานอีสานและแนวคิดของสังคมตะวันตกในยุคโบราณนี้จะเห็นได้ชัดเจนว่า

แนวคิดสมัยโบราณของทั้ง 2 สังคมนี้อาศัยลักษณะเหมือนกันอย่างหนึ่งในความเชื่อ

ประชาชนไม่มีอำนาจและไม่ควรจะมีอำนาจในการปกครอง การปกครองควรเป็นเรื่องของชนชั้นสูงเท่านั้น เพราะผู้ปกครองมีคุณสมบัติ, มีทรัพยากรที่ดีเกินกว่าประชาชนมากมาย

สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อของสังคมเป็นตัวการสำคัญที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะของอำนาจในสังคมนั้น ๆ ในสังคมอิสลามพุทธศาสนาและไสยศาสตร์เป็นความเชื่อที่สำคัญ สิ่งเหล่านี้จึงกำหนดในเรื่องประชาชนกับอำนาจว่า ประชาชนไม่ควรและไม่เหมาะสมที่จะมีอำนาจในการปกครอง การปกครองควรเป็นของชนชั้นสูงเท่านั้น ในสังคมตะวันตกยุคโบราณเช่นกัน ทั้ง Plato และ Machiavelli ต่างก็มีความคิดเห็นสอดคล้องกันกับแนวคิดอิสลามคือ ประชาชนไม่ควรและไม่เหมาะสมที่จะมีอำนาจในการปกครอง ประชาชนควรมีหน้าที่ทำตามคำสั่งและความต้องการของผู้ปกครองเท่านั้น ผู้ปกครองจะคอยอุ้มชูช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชนเอง

สำหรับในสังคมไทยปัจจุบันนี้เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ - สังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก คืออุตสาหกรรม, วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีได้แพร่ขยายเข้ามาอย่างมากมาย พร้อมๆ กับความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยก็ได้เผยแพร่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่เชื่อมั่นในอำนาจของประชาชน และสนับสนุนส่งเสริมประชาชนให้ มีอำนาจปกครองตนเอง และแนวคิดใหม่ที่ว่าประชาชนควรจะมีและต้องมีอำนาจในการปกครอง แนวคิด 2 กระแสในสังคมไทยเช่นนี้ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยมาก เพราะสังคมไทยปัจจุบันต่างกำลังมุ่งไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ดังนั้น ความเชื่อในสังคมจึงต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์ใหม่เช่นนี้เพราะถ้าขัดแย้งกันแล้ว ระบอบใหม่ก็ไม่สามารถที่จะก้าวต่อไปได้ ระบอบประชาธิปไตยจะต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชนส่วนใหญ่

ผู้ปกครองหรือผู้นำจะต้องมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน, จะต้องสร้างเสรีภาพขึ้นมาในสังคม - ระบอบนี้ก็คือ ระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เป็นระบอบที่ยอมรับกันว่าประชาชนเป็นใหญ่ การที่ระบบประชาธิปไตยไทยมีลักษณะล้มลุกคลุกคลานมาตลอดก็มีหลายสาเหตุแต่สาเหตุหนึ่งคือ ความดี ของคนส่วนหนึ่งไม่ยอมรับปรัชญาประชาธิปไตยนี้ คนส่วนนี้ที่สำคัญคือกลุ่มชนชั้นนำเดิมที่มีอำนาจวาสนา มีพรรคพวกบริวาร มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีความสุขสบายกว่าผู้อื่นในสังคม คนส่วนนี้มักจะเป็นผู้ที่มีอำนาจเดิมอยู่แล้ว ก็มักจะไม่ยอมสูญเสีย

เสียอำนาจของตนง่าย ๆ เขาจะอ้างเหตุผลนานัปการในการต่อต้านปรัชญาประชาธิปไตย แต่พยายามเชิดชูการปกครองแบบอำนาจเด็ดขาดให้อยู่ตลอดไป สำหรับประชาชนทั่วไปนั้นแนวคิดดั้งเดิมก็ยังฝังอยู่มากคือ ความเชื่อมั่นในชนชั้นสูงในการปกครอง ประชาชนไม่เกิดความสำนึกว่าตนจะต้องมีบทบาททางการเมือง พรรคกรรมนิทานอีสานเป็นตัวอย่างหนึ่งที่อบรมขัดเกลาความคิดของประชาชนอีสานตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ให้ยึดมั่นในชนชั้นสูงและมีความเคารพชนชั้นสูง แต่ยามใดที่เกิดความขัดแย้งในสังคมขึ้นมาข้ออ้างที่มักใช้ได้ผลเสมอคือ เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ แล้วผู้ปกครองก็จะปราบปรามประชาชนเสีย ดังนั้น ในสังคมไทยปัจจุบัน บทบาททางการเมืองของประชาชนยังมีน้อยมาก ไม่สามารถที่จะเป็นพลังเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เด็ดขาดลงไปได้ สิ่งเหล่านี้ก็คงจะต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวนานเท่านั้นจึงจะสามารถเปลี่ยนจากแนวคิดดั้งเดิมไปสู่แนวคิดใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ผู้ปกครองกับอำนาจ

ตามความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้นเชื่อว่า ผู้ที่จะมีอำนาจสูงสุดในรัฐก็คือผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนไม่มีอำนาจในการปกครองแต่อย่างใด ความเชื่อเช่นนี้เป็นผลจากการเอาอิทธิพลของพุทธศาสนาเข้ามาในความเชื่อและความเชื่อของตน

พุทธศาสนาเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งมีเนื้อความที่สำคัญ คือ สิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ล้วนกำเนิดและแสดงพฤติกรรมไปตามกรรมที่ตนได้ก่อขึ้น นั่นคือ ถ้าคน ๆ หนึ่งในชีวิตก่อนได้ทำคุณงามความดีไว้มาก เช่น ชอบทำบุญทำทาน, ชอบช่วยเหลือผู้อื่น, เป็นผู้ที่เป็นหลักสำคัญในการเชิดชูและส่งเสริมศาสนา แลแห่งการกระทำ เช่นนี้ก็จะสูงส่ง มีบารมีกว้างขวาง การดำเนินวิถีชีวิตก็จะมีแต่ความสนุกสนานสบายตลอดไปไม่มี—ความเดือดร้อนใด ๆ ทั้งสิ้น ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลใดในชีวิตปางก่อนทำแต่ความชั่ว เช่น ชอบทำร้ายผู้อื่น, ชอบทำในสิ่งที่ขัดกับหลักศาสนา, ชอบก่อความเดือดร้อนวุ่นวายในสังคม ผู้นั้นก็จะต้องได้รับผลแห่งการกระทำในชาติต่อไป คือ จะเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจ จะไม่มีเกียรติยศและขารมี, จะลำบากยากจน จะประสบแต่ความเดือดร้อนนานัปการ

กฎแห่งกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิตคน สามารถจำแนกคนเป็นประเภทต่าง ๆ และผลักดันให้ไปสู่สุคติและทุคติได้ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต กฎแห่งกรรมได้ให้คำตอบแก่เราว่า ทำไมชีวิตที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันชาตินี้จึงเกิดมาด้วยความแตกต่างกัน แม้จะตอบสนองไม่ทันชาตินี้ก็จะไปตอบสนองในชาติหน้า "ในการพิจารณาคนโดยจำแนกประเภทตามที่ปรากฏเป็น คนพาล, บัณฑิต, เป็นคนดี, เป็นคนเลว, เป็นสัตว์บุรุษและอสัตว์บุรุษ ก็ปรากฏว่า พุทธศาสนาได้ใช้หลักกฎแห่งกรรมนี้เป็นเกณฑ์สำคัญในการจำแนกบุคคล"⁷

⁷ เสรี พงศ์พิศ และคณะ, คนในวรรณกรรมของพุทธศาสนา, อีสลามและคริสต์ศาสนา (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2526), หน้า 78.

จากความเชื่อเช่นนี้จึงแสดงออกในเรื่องอำนาจคือ ผู้ปกครองเท่านั้นที่จะมีอำนาจส่วนประชาชนไม่ควรใช้อำนาจ เพราะกฎแห่งกรรมหรือผลแห่งการกระทำในอดีตชาติจะส่งผลถึงสถานะของบุคคลในโครงสร้างสังคม ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีเกียรติยศ, มีบารมี มีความสุขในวิถีชีวิตมากมายซึ่งแตกต่างจากประชาชนซึ่งมีแต่ความทุกข์ยากลำบาก ผู้ปกครองจึงเป็นผู้ที่ในชาติก่อนทำบุญหรือทำความดีเอาไว้มากจึงมีผลให้เขาต้องมีลักษณะสูงส่งดังกล่าว

นอกจากความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมแล้ว พุทธศาสนายังเชื่อในเรื่องนรก-สวรรค์มาก นรก คือดินแดนที่เต็มไปด้วยความยากลำบากแสนสาหัส ผู้ที่ไปอยู่ในที่นั่นจะเป็นคนที่ทำความชั่วทั้งสิ้น ซึ่งตรงกันข้ามกับสวรรค์ ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุข, สงบ ไม่มีความอดอยาก มีแต่ความสุขสนุกสนานรื่นรมย์ สวรรค์เป็นดินแดนแห่งผู้มีอำนาจ เป็นดินแดนที่อยู่ของผู้ทำความดีเอาไว้มาก สวรรค์เป็นที่อยู่ของพระอินทร์, เทวดา, นางฟ้า ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจและมีแต่ความดี สวรรค์เป็นแหล่งที่มาของผู้ปกครองคือ ผู้ที่จะได้มาเกิดเป็นผู้ปกครองในโลกมนุษย์นั้นล้วนมาจากสวรรค์ทั้งสิ้น จึงทำให้มีอำนาจในการปกครอง ส่วนประชาชนไม่ได้มาจากสวรรค์จึงไม่มีอำนาจในการปกครอง

ดังนั้นอิทธิพลของพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องกฎแห่งกรรมและสวรรค์นี้จึงได้แสดงออกมาในเรื่องอำนาจ คือผู้ปกครองเท่านั้นที่จะมีอำนาจในการปกครอง เพราะเป็นผู้ที่เคยสร้างคุณงามความดีไว้ในอดีตชาติมากมายและเป็นผู้ที่มาจากสวรรค์หรือถูกส่งมาจากสวรรค์ให้มาเป็นผู้ปกครองในโลกมนุษย์ ส่วนประชาชนธรรมดาเป็นผู้นั้นที่ไม่มีอำนาจเพราะอดีตชาติสร้างคุณงามความดีไว้น้อยจึงต้องมารับผลกรรมที่ตนได้ทำเอาไว้ ประชาชนจะได้รับความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและควรจะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของผู้ปกครองตลอดไป ประชาชนจะมีหน้าที่ทำตามคำสั่งและทำตามความต้องการของผู้ปกครองจะต่อต้านขัดขืนไม่ได้

ผู้ที่มีอำนาจจึงเป็นบุคคลพิเศษซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากผู้อื่นทั่วไปในสังคม คือการเป็นผู้ปกครองเท่านั้น นอกจากความเชื่อเรื่องศาสนาแล้วเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจก็เห็นชัดเจนว่า ผู้ที่เป็นผู้ปกครองนั้นล้วนแต่จะมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมากมายและมากกว่าผู้ใต้ปกครองของตน เช่น การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง การมีความรู้ในเวทมนต์คาถา, การมีพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ ฯลฯ ปัจจัย

เหล่านี้ผู้ปกครองมีอยู่และจะใช้ไปในการสร้างและขยายอำนาจของคน แต่ส่วนประชาชนนั้นไม่มีปัจจัยเหล่านี้ ประชาชนจึงมีอำนาจขึ้นมาไม่ได้

คำว่าผู้ปกครองที่กล่าวมานี้คือ ผู้ปกครองในระบบกษัตริย์ นั่นคือ ผู้ที่มีอำนาจในการปกครองรัฐก็คือ พระมหากษัตริย์ และเชื้อสายของพระมหากษัตริย์นั่นเอง ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองตามความเชื่อในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้นจึงสนับสนุนผู้ปกครองในระบบกษัตริย์นี้มาก โดยมองว่าระบอบนี้เป็นระบอบที่ถูกต้องเหมาะสมมากที่สุดในการปกครอง

ในสังคมโบราณของชาวอีสาน ให้การเคารพและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์มาก สิ่งนี้ได้สืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ยังเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งในสังคมไทยถึงแม้ว่าอำนาจในเชิงการปฏิบัติทางการเมืองจะลดน้อยลงไป เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อพ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้เริ่มต้นเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยทำให้พระมหากษัตริย์แยกจากอำนาจทางการเมือง บทบาทที่เป็นจริงของสถาบันนี้โดยส่วนใหญ่กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจ, เป็นสัญลักษณ์ของสังคมมากกว่าที่จะเข้ามาบริหารราชการเสียเองดังแต่ก่อน การที่สถาบันนี้ดำรงอยู่ได้นานตั้งแต่อดีตจนมาถึงปัจจุบัน นอกจากคุณ-ความดีที่แสดงออกในภารกิจต่าง ๆ เพื่อประเทศชาติและประชาชนแล้ว ที่สำคัญที่สุด—อย่างหนึ่งคือ ระบอบกษัตริย์เป็นระบอบที่ได้รับการปลูกฝังมายาวนานว่า ผู้ปกครองที่ดีในสังคมมนุษย์นั้นก็คือ พระมหากษัตริย์ ระบอบกษัตริย์จะได้รับการยกย่องเป็นอย่างสูง ความเชื่อที่ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสมมุติเทพ, เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังคงเป็นความเชื่อที่ฝังอยู่อย่างลึกซึ้งในสังคมไทย กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ก็ให้การยกย่องว่าสถาบันนี้เป็นที่เคารพสักการะ บุคคลจะละเมิดไม่ได้ ความเชื่อมั่นในสถาบันขั้นสูงเช่นนี้—ฝังลึกมากและสังคมไทยมีความเชื่อว่า ถ้าขาดสถาบันนี้ไปแล้วสังคมจะอยู่ไม่ได้ จะถึงกับแตกดับ จะถึงกับกาลอวสาน แต่ถ้ายังมีสถาบันนี้อยู่แล้วจะทำให้สังคมมีเอกภาพ, มีความสามัคคี และสามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า ไปได้ ความเชื่อมั่นในสถาบันนี้คล้ายกับความเชื่อมั่นในสังคมอังกฤษที่ยึดการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และพระมหากษัตริย์อยู่เหนือการเมือง บทบาทที่สำคัญคือการเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน แนวคิดนี้แตกต่างกับสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้ปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแต่เป็นการ

ปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีประธานาธิบดีปกครองประเทศ ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน มีตำแหน่งเป็นวาระไม่ได้สืบสันตติวงศ์ดังสังคมไทย สิ่งเหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นความเชื่อในสังคมแต่ละสังคมที่แตกต่างกันออกไป

วรรณกรรมนิทานอิสานให้ความสำคัญอย่างสูงกับสถาบันนี้มาก โดยมองว่าเป็นสถาบันที่ดำรง มีความเหมาะสมที่จะปกครองสังคม วรรณกรรมนิทานอิสานนอกจากจะเป็นวรรณกรรมที่ยกย่องพุทธศาสนาแล้ว ยังให้การยกย่องและสนับสนุนการปกครองในระบอบกษัตริย์อย่างหนักแน่นมั่นคงมาก ดังนั้น พุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์จึงดำรงอยู่คู่กันตลอดไป พุทธศาสนาก็สนับสนุนการดำรงอยู่ของสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันพระมหากษัตริย์ก็สนับสนุนพุทธศาสนา วรรณกรรมนิทานอิสานเป็นปัจจัยหนึ่งที่อบรมกล่อมเกลาชาวอิสานให้ยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเหนียวแน่นมั่นคงสืบมาจนปัจจุบัน

สำหรับ Plato แล้ว แนวความคิดหลักของท่านอย่างหนึ่ง คือ ท่านเห็นว่าคุณธรรมคือความรู้ และมนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างให้เกิดขึ้นมาด้วยความเท่าเทียมกัน มนุษย์มีความแตกต่างกันหลายอย่าง รวมทั้งในด้านความสามารถที่จะแสวงหาความรู้, ความไม่เท่าเทียมนี้ไม่ได้หมายความว่า คนที่สามารถน้อยกว่าควรจะถูกละเลย หากแต่หมายความว่า เขาเหล่านี้ควรจะถูกควบคุมระเบียบโดยคนที่รู้ว่าจะปกครองอย่างไร หลักสำคัญเหล่านี้ทำให้ท่านสรุปว่า รัฐจะต้องอาศัยการนำของชนชั้นนำที่ทรงความรู้ และคุณธรรม

ความยุติธรรม คือ ผลของการแบ่งแยกชนชั้นและการแบ่งหน้าที่ Plato เห็นว่าความยุติธรรมที่ว่านี้ เป็นการให้ทุกคนตามส่วนที่พึงได้รับและจะได้รับมอบภาระหน้าที่เฉพาะ ซึ่งคนมีคุณสมบัติเหมาะสมตามความถนัดและการศึกษาอบรมที่จะปฏิบัติ ความยุติธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากความกลมกลืนภายในทั้งในตัวบุคคลและรัฐ และความกลมกลืนนี้จะบรรลุถึงก็ต่อเมื่อภาวะภายนอกเป็นระเบียบ ถูกต้องเหมาะสมเท่านั้น ถ้าหากรัฐเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการแลกเปลี่ยนบริการระหว่างกัน รัฐที่สนองความต้องการนี้ได้ดีที่ที่สุดจะเป็นรัฐที่ดีที่สุด และรัฐที่สนองความต้องการได้อย่างสมบูรณ์จะเป็นรัฐที่สมบูรณ์ สำหรับเพลโตแล้ว เป็นที่ชัดเจนว่า รัฐที่วางระเบียบให้แต่ละคน คือ ผู้ปกครองทหาร และผู้ผลิตได้กระทำสิ่งที่ตนพึงกระทำโดยถูกต้อง เป็นรัฐที่ประเสริฐกว่า

Plato ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างที่สำคัญระหว่างนักปกครองกับผู้ผลิตว่าอยู่ที่ความแตกต่างระหว่างการเมืองมีความสำคัญ และความรู้ทางการเมือง กับความรู้ทางเทคนิค

เฉพาะมีแต่เพียงนักปราชญ์เท่านั้นที่สามารถจะเข้าถึงปัญญาของมนุษย์ได้และการเข้าถึงนี้จะเพิ่มขึ้นไปตามการเรียนรู้เฉพาะอย่างมากขึ้น ในทางตรงข้ามช่างฝีมือไม่มีความเข้าใจในสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ และสังคมที่เขาอาศัยอยู่ด้วยความจำกัดในความรู้ของธรรมชาติทางเทคนิค แม้เขาจะเรียนเป็นนายแพทย์ซึ่งทำการรักษามนุษย์ แต่ก็เป็นความรู้ทางเทคนิค ซึ่งไม่ใช่ว่าเขาจะเข้าใจความเป็นมนุษย์ได้ดีขึ้น หรืออย่างนักจิตวิทยาสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ก็ในส่วนเกี่ยวกับโลกของจิตวิทยา ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโลกของค่านิยมและความคิด

นักปกครองที่เรียกว่า ราชาปราชญ์ของ Plato นั้น จะทำงานหลักอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ปฏิบัติหน้าที่บริหารในระดับสูง ซึ่งเป็นงานที่ต้องทุ่มเทเวลาและกำลังกายเป็นอย่างมาก, อย่างเต็มที่ และอย่างเป็นธรรม เพื่อจุดประสงค์ที่ยิ่งใหญ่คือ การรักษาระเบียบแบบแผนของมนุษย์ในยุคปัจจุบันให้ดำรงอยู่ไปถึงอนาคตกาลไม่ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และประการที่สอง ผู้ปกครองมีหน้าที่ในการใช้ปัญญาคิดค้น หาสังเคราะห์เรื่อยไป การดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ของนักปกครองจึงถูกใช้ไปในการศึกษาหาสังเคราะห์ ในขณะที่เดียวกันนักปกครองก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ในรัฐบาลบางอย่างเพื่อมวลชน ซึ่งเป็นงานที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้เด็ดขาด ดังนั้น Plato จึงพิจารณาว่าการเรียนรู้ทางวรรณคดี คณิตศาสตร์และปรัชญาจะเป็นเครื่องมือเตรียมทักษะที่ดีของบุคคลได้ ส่วนจุดประสงค์ของความรู้สูงสุด ซึ่งจัดว่าเป็นขั้นสุดยอดนั้นไม่สามารถไปถึงได้ โดยแต่การเรียน, เขียน, และอ่านเท่านั้น แต่จะต้องผ่านกระบวนการอบรม และการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นเสียก่อนเพื่อสร้างประสบการณ์ขึ้นมา

Plato เชื่อว่า ธรรมชาติและขอบเขตของอำนาจของนักปกครองจะมีความสัมพันธ์กับพื้นฐานแห่งปัญญา ความยุติธรรมคือความรู้ของนักปกครองที่ทำให้การปกครองสมบูรณ์แบบ เพราะว่าอำนาจหน้าที่ของนักปกครองมีพื้นฐานมาจากการฝึกอบรมทางปัญญาอย่างหนักจึงสมบูรณ์แบบและปราศจากเงื่อนไข นักปกครองจะมีศีลธรรมที่จะทำการปกครองได้ต่อเมื่อเขาสามารถแสดงให้เห็นถึงคำสั่งที่ปราศจากข้อบกพร่องผิดพลาดนานาประการ ดังนั้น Plato จึงอ้างว่า โดยทั่วไปแล้วการบังคับเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เป็นต้นว่าการบังคับให้คนในรัฐเชื่อในเรื่องชนชั้นที่จัดขึ้น แต่คนในรัฐจะถูกชักจูงไปสู่ความเชื่อโดยการใช่มายาคติต่าง ๆ เพราะถึงอย่างไรคนในรัฐก็ไม่มีทางรู้ได้ เพราะพวกเขา มิใช่จะมีความเป็นวิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่จะคิดอย่างนักปราชญ์ก็ไม่ได้

เมื่อ Plato เป็นราชาปราชญ์ เขาจึงบอกว่าวิธีการปกครองในรัฐที่ดีที่สุด จะต้องปราศจากกฎหมาย เพราะถื่อว่าผู้ปกครองเป็นผู้ทรงคุณธรรม สามารถปกครองคนในรัฐได้ด้วยปัญญาอันหลักแหลมของตน ซึ่งจะมีลักษณะที่ต้ออย่างหนึ่ง คือมีความยึดหยุ่นได้มากกว่ากฎหมาย เพราะกฎหมายมักมีลักษณะตายตัว ถึงแม้จะให้มีการแก้ไขก็มักไม่ทันกับสถานการณ์ที่รียบประคุดจนายแพทย์จะไปทำการรักษาคนไข้ด้วยตำราเก่า ๆ เห็นจะไม่ไต้เรื่องตังนั้นสำหรับ เรื่องของการรักษากคนไข้จึงต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของนายแพทย์เองเป็นสำคัญ

จากแนวคิดของ Plato ดังที่กล่าวมาไต้ชี้ให้เห็นว่าท่านก็มีความเชื่อกันว่า สังคมที่ดีและยุติธรรมนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือ การมีผู้ปกครองที่ดีเลิศที่เรื่อกว่า ราชาปราชญ์ ซึ่งก็คือ การปกครองที่มีกษัตริย์เป็นประมุขและกษัตริย์ที่ว่านี้จะต้องเป็นนักปรัชญาด้วยจึงจะสามารถทำให้สังคมมีความสุขได้ อำนาจในการปกครองจึงควรตกอยู่ในมือของผู้ปกครองเท่านั้น ส่วนชนชั้นอื่นเช่นทหารหรือผู้ผลิตต่างๆ ไม่ควรจะมีอำนาจในการปกครอง เพราะชนชั้นเหล่านี้มีลักษณะเฉพาะประจำตัวที่เหมาสมทำหน้าที่อื่น ๆ มากกว่า การที่จจะมีส่วนร่วมในอำนาจการปกครอง

ส่วน Machiavelli นั้นแนวคิดของท่านก็คล้าย ๆ กับ Plato และแนวคิดอีกส่วนคือ การเชื่อกันว่า ผู้ปกครองเท่านั้นควรจะมีอำนาจในการปกครอง ประชาชนไม่ควรที่จะมีส่วนร่วมในอำนาจนั้น เนื่องจากประชาชนไม่มีคุณสมบัติเค้นตั้งที่ผู้ปกครองมี แนวคิดของท่านมีจุดศูนย์กลางในเรื่องศิลปะของการปกครอง โดยที่ท่านไต้แสดงข้อแนะน่าว่าผู้ปกครองควรจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ตนเองมีอำนาจขึ้นมาได้และจะทำอย่างไรตนเองจึงจะขยายอำนาจได้ ท่านนิยมในการปกครองโดยชนชั้นสูงเช่นเดียวกัน

แนวคิดของ Machiavelli เริ่มมาจากการมองธรรมชาติของมนุษย์โดยท่านเห็นว่า

ธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัว, ก้าวร้าว, และแสวงหาพยายามที่จะหลีกเลียงอันตรายและมีความโลภอยู่เสมอ นอกจากนั้นเป็นผู้ที่โง่เขลาเขาปัญญา ปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกิเลสตัณหา มนุษย์เป็นสัตว์ที่ชั่ว การกำเนิดของรัฐก็มาจากรากฐานความอ่อนแอและไร้ประสิทธิภาพของคนส่วนมาก ที่ไม่สามารถพิทักษ์ตนเองจากความก้าวร้าวของผู้อื่นได้

Machiavelli ได้กล่าวถึงการขึ้นสู่อำนาจของผู้ปกครองว่า การได้อำนาจของผู้ปกครองหรือกษัตริย์นั้นเป็นไปได้ 2 ทางด้วยกันคือ การสืบสันตติวงศ์หรือการปราบดาภิเษก ท่านเห็นว่าผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยการสืบสันตติวงศ์นั้นมักจะไม่ค่อยมีปัญหาหรือประสบความยากลำบากในการรักษาอำนาจ เพราะมีพื้นฐานหรือสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการครองอำนาจของตนอยู่แล้ว

สิ่งฉลาดที่ผู้ปกครองควรปฏิบัติอย่างยิ่งก็คือ การรักษาแบบแผนประเพณีดั้งเดิมของประเทศไว้อย่า พยายามเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมเสีย เพราะสิ่งแวดล้อมเก่า ๆ นั้นสนับสนุนตนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ผู้ปกครองที่ปฏิบัติอำนาจหรือปราบดาภิเษกขึ้นสู่อำนาจนั้น จะสามารถหาพลังสนับสนุนตนได้อย่างรวดเร็ว หากว่าตนเป็นผู้ที่พูดภาษา และมีประเพณีเช่นเดียวกับประชาชนในประเทศที่ตนยึดอำนาจได้ เพราะเหตุว่าพลเมืองหรือผู้ถูกปกครองจะไม่รู้สึกแตกต่างระหว่างผู้ปกครองคนใหม่กับคนเก่าเท่าใดนัก แต่ผู้ปกครองที่เข้ายึดอำนาจในดินแดนต่างชาติประสบความยากลำบากในการที่จะรักษาอำนาจท่ามกลางหมู่ชนที่ไม่ได้พูดภาษาเดียวกับเขาในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้ปกครองต้องปกครองอย่างหฤโหดในการทำลายล้างผู้ต่อต้านทุกคนในทันทีทันใด และในระยะแรก ๆ เท่านั้น วิธีการเช่นนี้จะทำให้ประชาชนผู้ไม่เลื่อมใสในผู้ปกครองใหม่จะมีความรู้สึกเกรงกลัว และผู้ที่ไม่ต้องการจะถูกทารุณจะหันมาสนับสนุนและจงรักภักดี ขณะเดียวกันผู้ปกครองคนใหม่ต้องแสวงหาพวกพ้องจากกลุ่มผู้ถูกกดขี่ โดยผู้ปกครองเก่า เพราะพวกนี้ไม่พอใจในผู้ปกครองคนเดิมอยู่แล้ว เมื่อมีคนใหม่เข้ามาปกครองจึงมีแนวโน้มที่จะสนับสนุน ถ้าผู้ปกครองใหม่เข้ากับพวกนี้ได้ ก็จะได้กำลังสำหรับปราบปรามผู้กระด้างกระเดื่องทั้งหลายเพิ่มขึ้น

จากที่กล่าวไปนี้ได้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า Machiavelli สนับสนุนผู้ปกครองที่เป็นชนชั้นสูงในการมีอำนาจ เอกสารของท่านส่วนใหญ่จะมีลักษณะสั่งสอนหรือให้แนวคิดแก่ผู้ปกครองที่เรียกว่า ศิลปะในการปกครองว่า ผู้ปกครองควรจะทำอย่างไรจึงจะมีอำนาจขึ้นมา จะสามารถรักษาอำนาจของตนให้มั่นคง และขยายอำนาจของตนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ท่านเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนนั้น แต่ละฝ่ายควรทำหน้าที่เฉพาะของตน ผู้ปกครองก็จะคอยปกครองดูแลความมั่นคงในรัฐ ประชาชนก็จะต้องยอมอยู่ภายใต้การปกครองของผู้ปกครอง จะต่อต้านขัดขืนไม่ได้ ประชาชนไม่ควรจะมีอำนาจและไม่ควรจะมีส่วนร่วมในการปกครอง อำนาจการปกครองจะต้องอยู่ที่ชนชั้น

สูงที่ปกครองซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการปกครองที่ดีเกินเท่านั้น

จากการนำเอาแนวคิดทั้ง 3 ส่วนคือ แนวคิดอริสโตเติล, Plato และ Machiavelli มากล่าวเปรียบเทียบนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเหมือนกันของแนวคิดทั้ง 3 คือการเชื่อมั่นในชนชั้นสูงในการปกครอง และเห็นว่าประชาชนไม่ควรจะมีส่วนร่วมในอำนาจการปกครอง เพราะประชาชนไม่มีคุณสมบัติในการปกครองดังที่ผู้ปกครองมี

สิ่งเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นถึง ความเชื่อในสังคมนั้น ๆ จะเป็นตัวกำหนดลักษณะคุณสมบัติของอำนาจคือ ในสังคมอริสโตเติล ความเชื่อที่สำคัญคือ พุทธศาสนาและไสยศาสตร์ โดยเฉพาะพุทธศาสนาจะกำหนดแนวคิดในเรื่องอำนาจว่า ใครควรมีอำนาจ ใครไม่ควร มีอำนาจ ส่วนตะวันตกเช่นกัน ความเชื่อในสังคม โดยเฉพาะการยกแนวคิดของ Plato และ Machiavelli มากล่าวก็จะเป็นตัวกำหนดให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจว่าเป็นอย่างไร ซึ่งในยุคโบราณสามารถสรุปได้ว่า ความเชื่อของสังคมตะวันตกและสังคมตะวันออกก็เหมือนกันในเรื่องการเชื่อมั่นในชนชั้นสูงในการปกครอง

ในสังคมไทยปัจจุบันเนื่องจากสังคมพัฒนาไปมาก จากแต่เดิมสภาพสังคมทำการเกษตร ลักษณะทำกินเองและใช้เองก็เปลี่ยนมาเป็นทำเพื่อขาย ระบบตลาดได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก อุตสาหกรรมและเทคโนโลยีได้แพร่เข้ามาพร้อม ๆ กับแนวคิดประชาธิปไตยที่เชื่อมั่นในอำนาจของประชาชน แนวคิดเช่นนี้ขัดแย้งกับแนวคิดดั้งเดิมที่เชื่อมั่นในชนชั้นสูงในการปกครอง แต่เนื่องจากสังคมพัฒนาไปมาก ชนชั้นกลางหรือชนชั้นนายทุนได้เกิดขึ้นอย่างมาก ชนชั้นนี้เรียกหาเสรีภาพ, ประชาธิปไตย และการปกครองตนเอง และต่อต้านอำนาจเด็ดขาดของชนชั้นสูงในการปกครอง ดังนั้นในสังคมไทยจึงเกิดแนวคิด 2 กระแส ผสมผสานกันคือแนวคิดดั้งเดิมที่เชื่อมั่นในชนชั้นสูงและแนวคิดใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยที่เชื่อมั่นในชนชั้นกลางหรือประชาชนธรรมดา ทั้ง 2 แนวคิดนี้แม้จะขัดแย้งกัน แต่ลักษณะพิเศษของสังคมไทยคือ การผสมผสานและประนีประนอม สังคมจึงพยายามผสมแนวคิดเก่าและใหม่เข้าหากัน เช่น การยอมรับประชาธิปไตยแต่ก็จะต้องมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข, การยอมรับสิทธิการเลือกตั้งของประชาชนแต่ก็ยังเคารพในสถาบันของชนชั้นสูงดั้งเดิมอยู่ เป็นต้น

4. การประเมินค่าความดีหรือเลวของอำนาจ

อำนาจในตัวของมันเองไม่มีความหมายในเชิงคุณค่าในเรื่องของความดีหรือเลว แต่ความดีหรือเลวของอำนาจนั้นขึ้นกับผลของการใช้อำนาจมากกว่าว่าจะดีหรือเลวอย่างไร เพราะคำว่าอำนาจในตัวของมันเองนั้น เป็นเพียงศักยภาพหรือความสามารถอย่างหนึ่งเท่านั้นที่จะทำให้ตนเองทำสิ่งใดก็ได้ หรือจะทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนเองได้ คุณสมบัติของอำนาจเช่นนี้จึงเป็นค่าที่มีเนื้อหากลาง ๆ ไม่มีดี หรือเลว ผู้ที่มีปัจจัยแห่งอำนาจ ไม่ว่าจะใครก็ตามก็ล้วนที่จะมีอำนาจขึ้นมาได้ ส่วนจะดีหรือเลวอย่างไรนั้นก็ต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ถ้าผู้ใช้อำนาจไปก่อให้เกิดผลต่าง ๆ แล้ว สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดการประเมินคุณค่าว่าดีหรือเลวขึ้นมา โดยเฉพาะการใช้อำนาจไปก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมทางใดทางหนึ่ง การประเมินค่าจึงมักจะเกิดขึ้นในช่วงนี้

ในความเชื่อของวรรณกรรมนิทานอิสานนั้นเชื่อว่า ในจักรวาลนี้มีผู้ที่มีอำนาจมากมายหลายชนิด ผู้มีอำนาจชนิดต่าง ๆ เมื่อมีอำนาจขึ้นมา ก็จะใช้อำนาจไปในจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน

การใช้อำนาจไปในทางที่ดีก็คือ การที่ผู้มีอำนาจใช้อำนาจไปเพื่อส่งเสริม, สนับสนุนและเชิดชูศาสนา, เพื่อสาธารณชน และเพื่อตนเอง แต่ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

การใช้อำนาจไปในทางที่เลวก็คือ การที่ผู้มีอำนาจใช้อำนาจไปในทางที่ขัดหรือตรงข้ามกับหลักศาสนา, ก่อความเดือดร้อนแก่สาธารณชน และการทำเพื่อตนเองพร้อม ๆ กับการก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นตามไปด้วย

แนวความคิดอิสานให้ความสำคัญกับการใช้อำนาจเพื่อศาสนามาก นี้สะท้อนถึง การยอมรับการเชื่อมั่น และเชิดชูพุทธศาสนาอย่างสูง ศาสนากลายเป็นหลักการที่สำคัญที่ทั้งผู้ปกครองและประชาชนจะต้องยอมรับและเคารพสิ่งที่ตอบแทนที่ผู้ที่เคร่งครัดในศาสนาจะได้รับคือ การมีชีวิตที่สุขสบายในชาติหน้า และตายไปก็จะได้ไปอยู่บนสวรรค์ อันเป็นดินแดนแห่งความสุขและความสดวกสบาย ทุกคนก็ต้องการไปอยู่ที่นั่น

รูปธรรมของการใช้อำนาจเพื่อความดี คือ

ก. การช่วยเหลือ, คุ้มครองและป้องกันประชาชน

การช่วยเหลือ เช่นนี้นับเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้ปกครองจะต้องทำ เพราะผู้ปกครองเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนประชาชน ยามใดที่ประชาชนจะได้รับความเดือดร้อน เช่น จะถูกข้าศึกมารุกราน, จะถูกภัยพิบัติต่าง ๆ ผู้ปกครองจะต้องหาทางช่วยเหลือเต็มที่ไม่ว่าจะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นต้องได้รับความยากลำบากเพียงใดก็ตาม ความยากลำบากของประชาชนมีมากมาย บางครั้งผู้ปกครองอาจจะต้องยอมสละภรรยาหรือบุตรของตน ถ้าเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะช่วยเหลือประชาชนของตนให้มีความสุขความสงบขึ้น การกระทำเช่นนี้ก็เป็นการทำในหลักศาสนา เพราะศาสนาก็พร่ำสอนเสมอให้ช่วยเหลือผู้อื่น โดยเฉพาะถ้าเป็นผู้ปกครองแล้วถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่จะต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อรัฐ เพื่อสังคมและเพื่อประชาชนของตน

ข. การช่วยเหลือหรือชดเชยชีวิตศัตรูของตนที่ตนได้ทำลายเสียชีวิตไปแล้วให้ฟื้นคืนชีพอีกครั้ง

การกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่มีอำนาจทำไปตามหลักศาสนา เพราะศาสนาสอนว่าจะต้องละเว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือการฆ่าฟันผู้อื่น เมื่อผู้มีอำนาจมีความจำเป็นที่จะต้องทำร้ายผู้อื่นแต่เมื่อทำร้ายไปแล้วก็จะช่วยเหลือให้ศัตรูของตนฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่ง นี่จะก่อประโยชน์ต่อผู้ที่ใช้อำนาจเช่นนี้มากมาย คือ จะเป็นการที่ตนทำในสิ่งที่ศาสนาสอนไว้คือไม่บาป จะทำให้ตนได้บุญได้กุศล ในชาตินี้ก็มีความสุขสนุกสนาน ในชาติหน้าก็จะได้ไปอยู่บนสวรรค์ พฤติกรรมเช่นนี้สร้างบารมีของตนให้กว้างไกลด้วย ผู้มีอำนาจของรัฐอื่น ๆ ก็จะชื่นชมในการมีคุณธรรมของผู้ปกครองเช่นนี้ และมักจะยอมอยู่ใต้การอุปถัมภ์ด้วย ทำให้ผู้ปกครองที่มีพฤติกรรมเช่นนี้มีอำนาจอย่างกว้างขวาง

ค. การใช้อำนาจเพื่อสนองตอบความต้องการของคนโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีอำนาจ สามารถที่จะออกคำสั่งแก่ผู้ใต้การปกครองทำตามที่ตนเองต้องการได้ นี่ก็คือว่าเป็นการใช้อำนาจเพื่อความดีเช่นกัน ปรากฏเสมอว่าผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจต้องการทำอะไรสักอย่างหนึ่งเพื่อสนองความต้องการของตน ผู้ใต้การปกครองก็ต้องเชื่อฟังและทำตามคำสั่งจะขัดขืนไม่ได้ ใครขัดขืนถือว่าผิดและจะถูกลงโทษ

ง. การช่วยเหลือ, ส่งเสริมและสนับสนุนผู้ปกครองที่มีคุณธรรม

ผู้ที่มีอำนาจที่เป็นฝ่ายศาสนา และมีคุณธรรมสูงนั้น บางครั้งก็มักจะประสบปัญหาหรืออันตรายต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ผู้ใดก็ตามที่หาทางช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้ปกครองเช่นนี้ ผู้นั้นก็จะนับได้ว่าเป็นผู้ที่ใช้อำนาจไปในทางที่ดี นี่สะท้อนว่าผู้ใดก็ตามที่ใช้อำนาจไปเพื่อศาสนาในทางใดทางหนึ่งผู้นั้นถือว่าได้ใช้อำนาจไปในทางที่ดีทั้งสิ้น

จ. การใช้อำนาจเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเมื่อคู่ขัดแย้งใช้วิธีการรุนแรงต่อสู้กัน

หลักศาสนาข้อหนึ่งคือ การไม่ต้องการให้มีการฆ่าฟันทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ศาสนาต้องการความสงบและสันติสุข ดังนั้น ถ้าเกิดความขัดแย้งขึ้นมาแล้วคู่ความขัดแย้งก็ควรที่จะเจรจาแก้ไขปัญหาคงด้วยการยึดหลักประนีประนอม แต่ถ้าแต่ละฝ่ายใช้ความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญหาลูกกันและกันแล้ว ศาสนาก็ไม่เห็นด้วย ดังนั้นถ้าผู้มีอำนาจใช้อำนาจเพื่อแก้ความขัดแย้งโดยสันติวิธี ก็ถือว่าดีถ้าตรงกันข้ามก็ถือว่าไม่ดี

ฉ. การใช้อำนาจเพื่อศาสนาในด้านอื่น ๆ

ผู้ที่มีอำนาจถ้าใช้อำนาจเพื่อศาสนาในด้านใดด้านหนึ่งก็จะถือว่าดีทั้งสิ้น สาเหตุที่สำคัญคือ แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอิสานได้ผูกพันกับแนวคิดของศาสนา—มาก เพราะจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดก็คือ การสั่งสอนพุทธศาสนาแก่คนในสังคม ให้สังคมดำเนินชีวิตไปตามหลักธรรมะของศาสนาที่กำหนดไว้ ดังนั้น การประเมินค่าของความดีและความเลวของการใช้อำนาจก็จะใช้ศาสนาเป็นบรรทัดฐาน แนวคิดที่สัมพันธ์กับศาสนาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับแนวคิดของยุโรปในยุคกลาง ที่เห็นว่าสิ่งสำคัญที่สุดของมนุษย์คือศาสนา ศาสนากลายเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญที่สุดในยุคนั้น สถาบันการเมืองและการปกครอง, สถาบันครอบครัว ศิลปะวัฒนธรรมและสถาบันอื่น ๆ ในสังคมล้วนได้รับอิทธิพลจากศาสนาทั้งสิ้น คริสต์ศาสนาได้ครอบคลุมวิถีชีวิตทุก ๆ ด้านในสังคมในยุคกลางของยุโรป

นักคิดที่ได้เผยแพร่แนวคิดนี้ที่สำคัญที่สุดและมีอิทธิพลมากที่สุดคือ เซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) ผลงานทางความคิดของท่านที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ นครของพระเจ้า (City of god) และคำสารภาพ (Confession)

Augustine ได้เริ่มแสดงความคิดเห็นของท่านโดยเริ่มจากการมองสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ ท่านเห็นว่า ในระยะเริ่มแรกมนุษย์อยู่กับสภาวะธรรมชาติ คน

ทุกคนมีความเสมอภาคกันทุกคน มีกฎหมายธรรมชาติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และกฎหมายธรรมชาติสร้างสันติภาพในการอยู่ร่วมกันของมวลมนุษย์ ต่อมาสภาพธรรมชาติของคนถูกทำลายลงด้วยบาป คนแต่ละคนหันไปแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัวเฉพาะตน ความเสมอภาคระหว่างเพื่อนร่วมโลกหมดสิ้นไป บาปจึงเป็นตัวกำหนดความยุ่งยากขึ้นในสังคม ดังนั้น ความจำเป็นในการที่จะต้องมีผู้ปกครอง มีกฎหมายเพื่อจัดระเบียบและผูกไว้ซึ่งสันติภาพจึงเกิดขึ้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า รัฐบาลหรือสถาบันในการปกครองเกิดขึ้นเพราะผลแห่งบาปที่มนุษย์สร้างขึ้น Augustine ได้เชื่อมโยงผู้ปกครองและสถาบันการเมืองกับพระเจ้าโดยท่านเห็นว่า พระเจ้าเป็นผู้ประทานสถาบันเหล่านี้แก่มนุษย์เพื่อที่จะให้สามารถดำรงอยู่ในโลก ราษฎรไม่มีสิทธิที่จะตั้งตัวเองเป็นผู้ควบคุมหรือต่อต้านผู้ปกครอง เพราะผู้ปกครองมาจากพระเจ้า เฉพาะรัฐที่มีคริสตศาสนาเป็นหลักเท่านั้นจึงจะสามารถนำความยุติธรรมมาสู่ประชาชนในรัฐได้ พระเจ้าที่แท้จริงมีเพียง องค์เดียว คือ พระเจ้าแห่งคริสตศาสนา นครรัฐและอาณาจักรหลายแห่งมีมาก่อนคริสตศาสนา แต่ไม่มีแห่งใดนำความยุติธรรมมาสู่ประชาชน จนกระทั่งคริสตศาสนาเกิดขึ้นนับแต่นั้นมา อาณาจักรต่าง ๆ ก็มีโอกาสนำความยุติธรรมมาสู่ประชาชนผู้อาศัยด้วยการสถาปนาคริสตศาสนาเป็นศาสนาประจำรัฐ แนวคิดของ Augustine จึงเป็นแนวคิดที่สนับสนุนลัทธิเทวสิทธิ์ตามแบบของนักบวชคริสต์ทั้งหลาย แต่ท่านเห็นว่า เฉพาะกษัตริย์หรือผู้ปกครองที่ยอมรับพระเจ้าและเป็นคริสตชนเท่านั้นจึงจะประกาศตนเองได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับอาณัติจากสวรรค์มอบหมายให้เป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจเหนือประชาชนทั้งปวง ส่วนผู้ปกครองที่ปฏิเสธคริสตศาสนาย่อมไม่ใช่ผู้ที่ได้รับโองการให้มาปกครองในนครรัฐหรืออาณาจักรที่ปกครองโดยกษัตริย์ที่ไม่ใช่คริสตชนจะไม่มีทางบันดาลความสุขให้เกิดขึ้นกับประชาชนผู้อาศัยในรัฐได้ Augustine เน้นว่า ความศรัทธาในพระเจ้าแห่งคริสตศาสนานั้นเป็นหนทางเดียวที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความสุข และอำนาจทางการเมืองจะต้องมาจากความศรัทธาในศาสนาเท่านั้น แนวคิดของ Augustine ที่ได้รับความสนใจที่สุดคือ "ทฤษฎี 2 นคร" ท่านเห็นว่า 2 นครนี้คือ นครของพระเจ้าและนครของซาตาน ใครก็ตามที่จิตใจของเขาถูกรอบงำด้วยความรักและเคารพในพระเจ้า มุ่งประพฤติในทางที่ชอบ ยึดถือจิตใจเป็นเรื่องสูงสุด เขานั้นก็เป็นพลเมืองของนครของพระเจ้า ส่วนสมาชิกของนครซาตานนั้นได้แก่ผู้ที่จิตใจตกอยู่ภายใต้ความเห็นแก่ตัว มุ่งแสวงหาแต่ผลประโยชน์ทางวัตถุ บางครั้งถึงกับกล่าวดูหมิ่นและปฏิเสธพระเจ้า Augustine

พยายามสร้างศรัทธาให้คนเห็นความสำคัญของสถาบันการปกครองจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ส่งเสริมให้มนุษย์ประสบชีวิตที่ดี จะได้มีโอกาสไปสู่ประตูสวรรค์ แต่เนื่องจากฝ่าย ศาสนาต้องรับผิดชอบในเรื่องที่สูงกว่าฝ่ายปกครองคือ การชำระบาปแห่งดวงวิญญาณ ดังนั้น จึงควรอยู่ในฐานะที่สูงกว่า ผู้ปกครองทั้งหลายนั้นถ้าพิจารณาให้ดีแล้วมีฐานะเป็น พี่งสมาชิกของวัดคนหนึ่งเท่านั้น

ดังนั้นในทัศนะของ St. Augustine การประเมินค่าของความดีและความ เลวก็ใช้บรรทัดฐานทางศาสนาเช่นกัน โดยเห็นว่า ความดีก็คือการใช้อำนาจในการ ศรัทธาในศาสนา ความเลวคือ การใช้อำนาจในทางที่ขัดกับศาสนาและการไม่เชื่อถือ ไม่เคารพในศาสนา

แนวคิดการประเมินค่าความดีหรือเลวเช่นนี้ย่อมขัดแย้งกับแนวคิดของ Machiavelli อย่างมาก เพราะ Machiavelli เห็นว่า ความดีหรือเลวนั้นจะใช้มาตรการทาง ศาสนามาตัดสินไม่ได้ ความดีก็คือ การทำให้ตนเองมีอำนาจมากขึ้น, มีอำนาจมั่นคงขึ้น ส่วนความเลวคือการทำที่ตนเองเสียอำนาจหรืออำนาจน้อยลงไปในตัวเอง การกระทำใน- แนวคิดของ Machiavelli มีลักษณะตรงข้ามกับศาสนาหลายอย่างเช่น เขาเห็น ว่า ผู้ปกครองจะต้องมีเล่ห์เหลี่ยม, ไม่ยึดมั่นในสัจจะ เพราะการมีเล่ห์เหลี่ยมและไม่ ยึดสัจจะนี้จะทำให้ตนเองมีอำนาจมากขึ้น ก็จงทำในสิ่งนั้น ท่านเห็นว่า โดยธรรมชาติของ มนุษย์แล้วเป็นคนเลว และไม่รักษาสัจจะอยู่แล้ว การที่ผู้ปกครองจะใช้ความดีที่ว่า จะ ต้องซื่อตรงและต้องรักษาสัจจะกับมนุษย์นั้นไม่ได้ จะทำให้ตนเองถูกทำลายไปในที่สุด ทัศนะเช่นนี้ย่อมขัดกับศาสนา เพราะศาสนาสนับสนุนความซื่อตรงและรักษาสัจจะ, Machiavelli เห็นว่า การใช้อำนาจโหดร้ายและความรุนแรงเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะถ้าไม่ใช้อำนาจโหดร้ายต่อมนุษย์แล้วสังคมก็จะไม่มีความมั่นคง ผู้ปกครองก็จะมีอำ นาจขึ้นไม่ได้ การใช้อำนาจรุนแรงปราบปรามผู้ที่ต่อต้านผู้ปกครอง ผู้ที่ก่อกบฏเป็นสิ่งจำ เป็นมาก เพราะมนุษย์มักกลัวความตาย การใช้อำนาจโหดร้ายจะทำให้ประชาชนหัน มาเกรงกลัวผู้ปกครอง ประชาชนจะไม่กล้าขัดขืนผู้ปกครอง ผู้ปกครองจะต้องตระ- เตรียมกำลังทหารไว้ให้มาก ๆ เพื่อการรบและการทำสงคราม กองทัพจะต้องได้รับการฝึกฝนทั้งทางด้านสมรรถภาพในการรบและจิตวิทยา การฝึกซ้อมนี้จะต้องทำแม้ใน ยามสงบ เพื่อที่จะได้สามารถรับกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ ทัศนะของ- ท่านนี้จะเห็นว่า สนับสนุนเรื่องการใช้ความรุนแรง, การฆ่าฟัน และการทำสงคราม

นี้ก็ตรงข้ามกับศาสนาอย่างสิ้นเชิง เพราะศาสนาคัดค้านการรบ, การสงครามและความรุนแรง ศาสนาต้องการให้ใช้การประนีประนอมเข้าแก้ไขปัญหา ต้องการให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคม

อย่างไรก็ตาม Machiavelli ก็ไม่ได้ปฏิเสธทีเดียว แต่ท่านไม่ได้ยึดถือศาสนา ท่านจะใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือมากกว่า ท่านเห็นว่า ผู้ปกครองที่ดีจะต้องไม่ใช่แต่กำลังเพียงอย่างเดียว เพราะจะเป็นการสิ้นเปลืองมาก และบางครั้งอาจจะไม่จำเป็น ผู้ปกครองอาจนำศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือปกครอง ช่วยรักษาความสงบด้วยการสถาปนาให้ศาสนามั่นคง และส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาให้แพร่หลาย พยายามชักจูงให้ประชาชนศรัทธาในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาซึ่งจะทำให้ประชาชนเกรงกลัวที่จะถูกลงโทษโดยพระเจ้าหากก่อความไม่สงบเดือดร้อนขึ้นมา แต่ผู้ปกครองไม่ควรที่จะเป็นศาสนิกชนเสียเอง เพราะการยึดมั่นในศาสนา จะทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถที่จะมีอำนาจได้ ผู้ปกครองจะต้องอาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือในการก่อสร้าง, รักษา และขยายอำนาจ

ทัศนะของอัสาน, St. Augustine, Machiavelli มีความแตกต่างจาก Plato บ้าง คือ การมองหรือการตีค่าความดีความเลวแตกต่างกันไปในทัศนะของ Plato แล้ว ท่านมองว่า ความดีก็คือความยุติธรรม ซึ่งแสดงออกคือ ผลของการแบ่งแยกชนชั้นและแบ่งหน้าที่การทำงานในสังคม ในทัศนะของ Plato ท่านมีจุดมุ่งหมายที่การสร้างสังคมในอุดมคติขึ้นมา ความดีของท่านจึงไม่ใช่ความดีส่วนตัว แต่เป็นความดีของสังคม สังคมอุดมคติหรือสังคมที่ดีหรือสังคมที่ยุติธรรมนั้น จะต้องเกิดความกลมกลืนในการรวมกลุ่มกันอยู่ของมนุษย์ในสังคม โดยที่แต่ละคนได้ปฏิบัติภารกิจสอดคล้องกับความสามารถตามธรรมชาติของเขาหรือจากการที่เขาได้รับการฝึกฝนอบรมมา ในสังคมอุดมคติของท่านได้แบ่งมนุษย์เป็น 3 ชนชั้นคือ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่มี - ทรรกหรือเหตุผลประจำจิตของตน, ทหาร ซึ่งเป็นผู้ที่มีดวงจิตแห่งความกล้าหาญประจำตน และผู้ผลิตหรือประชาชนทั่วไปซึ่งมีดวงจิตแห่งคึกคะนองหรือความอยากประจำตัว แต่ละชนชั้นจะต้องทำหน้าที่ของตน สังคมจึงจะเกิดความสมดุลย์และความยุติธรรมขึ้นมา ในด้านส่วนบุคคลแล้วโดยเจตนาในเรื่องการใช้อำนาจนั้น ท่านเห็นว่า ชนชั้นสูงควรจะเป็นผู้ปกครอง คือราชาปราชญ์ นั่นคือ ท่านให้คุณค่าแก่ชนชั้นสูงที่เป็นนักปรัชญามากโดยเชื่อมั่นว่าผู้ปกครองเช่นนี้จะสามารถก่อความสงบสุขความเจริญรุ่งเรืองและความยุติธรรม

ในสังคม ท่านเห็นว่า เมื่อชนชั้นสูงที่เป็นนักปรัชญาได้ปกครองแล้ว การมีกฎหมายก็ไม่จำเป็นเพราะกฎหมายมีลักษณะตายตัวไม่มีการพลิกแพลงยืดหยุ่น กฎหมายจะเป็นอุปสรรคต่อการใช้อำนาจของราชาปราชญ์ ราชาปราชญ์เป็นผู้ที่รอบรู้ทุกอย่าง รู้ดี รู้ชั่ว รู้ถูก รู้ผิด การตัดสินใจของเขาจะถูกต้องเสมอ ถึงแม้ว่าท่านจะเน้นในเรื่องความดีของรัฐในอุดมคติมาก แต่ท่านก็ไม่ได้ละเลยความเลวหรือรัฐที่เลวเลย ท่านเห็นว่า รัฐที่เลวก็มีหลายชนิด เช่น ประชาธิปไตย, เป็นต้น ระบบประชาธิปไตยเลว เพราะอำนาจเป็นของและถูกใช้โดยประชาชนทั่วไป ทุกคนในสังคมต่างเข้ารวมการใช้อำนาจทั้งหมด ท่านเห็นว่า นี่จะทำให้สังคมยุ่งเหยิง รัฐและสังคมจะเสื่อม เพราะคนธรรมดาที่มีดวงจิตแห่งกิเลสมาก เป็นผู้ที่ไม่ดี ไม่ควรที่จะมายุ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการปกครอง การใช้อำนาจควรเป็นของกษัตริย์ นักปรัชญาเท่านั้น ระบบประชาธิปไตยเป็นระบบที่มีเสรีภาพและอิสระภาพเกินไป จะเป็นตัวก่อความไม่สงบขึ้นในสังคม ผู้นำในระบบนี้ก็มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากประชาชน ประชาชนก็มักจะเลือกพวกนักการเมืองที่ชั่วร้ายเข้ามาเสมอ

ดังนั้น ในทัศนะของ Plato ท่านไม่สนใจใช้หลักศาสนามาตีความดีหรือความเลว ท่านสนใจความดีหรือเลวของสังคมมากกว่า หรือถ้าเป็นการใช้อำนาจส่วนบุคคลความดีก็ต้องเพื่อสังคมที่ยุติธรรม ความเลวก็คือการใช้อำนาจที่ไม่สามารถทำให้สังคมเกิดความยุติธรรมได้

สำหรับในสังคมอิสานและสังคมไทยปัจจุบันนั้น เนื่องจากระบบการปกครองยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ผู้ที่มีอำนาจมักจะใช้อำนาจไปในทางที่ข่มเหงรังแกประชาชน แสดงพฤติกรรมลักษณะเจ้าขุนมูลนายออกมามาก เช่น ตำรวจ ก็มักจะมีพฤติกรรมในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น การรีดไถ การบังคับข่มขู่ประชาชน, ข้าราชการก็มักจะวางตัวเป็นนายอยู่เหนือประชาชน, ผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจก็มักจะใช้อำนาจของตนแสวงหาผลประโยชน์พร้อม ๆ กับการก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชน แพทย์และพยาบาลก็มักจะมีท่วงทำนองที่วางท่าข่มขู่ ชาวจากที่ไม่สุภาพต่อคนไข้ เพราะคิดว่าตนเป็นผู้ที่มีอำนาจ คนไข้ยอมมาพึ่งพิงตน ดังนั้น ภาพพจน์ของอำนาจหรือผู้ที่มีอำนาจจึงไม่ดีในสายตาของประชาชน เช่นมักมีคำกล่าวที่ว่า "บ้าอำนาจ", แสวงหา"อำนาจ" เป็นต้น ดังนั้น ผู้ที่มีเจตนารมณ์ที่จะแสวงหาอำนาจเพื่อประชาชนก็มักจะถูกมองว่าไม่ดี ภาพพจน์ในเรื่องอำนาจจึงไม่ดีในสายตาของประชาชน แต่ความจริงแล้วอำนาจไม่มี-

คำว่าดีหรือเลว อำนาจขึ้นกับบุคคลที่ใช้มากกว่า การแสวงหาอำนาจน่าจะเป็นสิ่งที่ดีถ้าการได้อำนาจมาแล้วผู้นั้นนำศักยภาพต่าง ๆ ไปก่อผลประโยชน์ต่อสังคม อย่างไรก็ตามการทำให้เพื่อศาสนาหรือใ้อำนาจเพื่อศาสนาก็ยังเป็นที่ยอมรับของประชาชนอยู่ นี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนายังคงฝังรากลึกอย่างเหนียวแน่นในสังคมไทย

5. เสรีภาพในการใ้อำนาจ

การที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะใ้อำนาจไปในทางหนึ่งทางใดหรือใ้อำนาจเพื่อจุดประสงค์อย่างใดนั้นก็แสดงว่าผู้นั้นมีเสรีภาพที่จะใ้อำนาจนั้นเอง เพราะเสรีภาพย่อมหมายถึงความมีอิสระที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการได้

ตามความเชื่อในวาทกรรมนิทานอีสานเชื่อว่า การที่ผู้มีอำนาจจะใ้อำนาจไปในทิศทางหรือจุดประสงค์อย่างใดนั้น ย่อมจะต้องมีกรอบกำหนดการใ้อำนาจอยู่ส่วนหนึ่ง กรอบที่ว่านี้ก็คือ กรอบแห่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจนั้นเอง เช่น ผู้ที่มีธรรมะก็จะต้องใ้อำนาจของตนไปเพื่อธรรมะ, เพื่อความดีหรือเพื่อศาสนา, เพื่อสาธารณชนและวิธีการใ้อำนาจก็เช่นกันล้วนจะต้องอยู่ภายใต้กรอบศาสนา เช่น จะต้องไม่นิยม-แก้ไขปัญหาด้วยความรุนแรง, ต้องใช้การแก้ปัญหาด้วยการประนีประนอมและสันติวิธี, ผู้ที่มีสถานะตำแหน่งสูงในรัฐก็ต้องใ้อำนาจไปเพื่อความดี เช่นการคุ้มครองสิทธิปกป้องประชาชนในรัฐของตน พยายามทำให้สังคมของตนดำรงไปตามหลักธรรมะ สร้างความสงบสุขภายในรัฐ ผู้ที่มีแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ก็คือผู้ที่เป็นตัวแทนของศาสนาที่จะลงมาปกครองในโลกมนุษย์ ก็จะต้องทำเพื่อการคงอยู่และความเจริญรุ่งเรืองของศาสนา มีหน้าที่ปกครองสังคมให้สงบร่มเย็น มีหน้าที่สั่งสอนผู้คนทั้งในรัฐและนอกรัฐให้ยึดมั่นในหลักศาสนา เป็นต้น ในสภาพที่เป็นจริงแล้ว ผู้ที่มีอำนาจก็ย่อมจะต้องใ้อำนาจสัมพันธ์กับกรอบแห่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจเสมอ โดยเฉพาะจุดมุ่งหมายของวาทกรรมต้องการสั่งสอนสังคมให้เคารพ, เชิดชู และยึดมั่นในศาสนา ดังนั้น ก็มักจะกำหนดว่าใครคือผู้ที่ขึ้นอยู่กับศาสนาใครคือผู้ที่ต่อต้านศาสนาทั้งสิ้น เพราะวาทกรรมอีสานเป็นวาทกรรมที่สนับสนุนศาสนาและสนับสนุนการปกครองของระบบกษัตริย์ควบคู่กันไป ผู้ปกครองเช่นนี้จึงมักจะใ้อำนาจไปเพื่อความดีตามหลักศาสนาเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม กรอบที่กำหนดการใ้อำนาจเช่นนี้ก็ไม่ได้กำหนดอย่างตายตัวในการใ้อำนาจทุกครั้งไป เพราะตามความเชื่อของศาสนาที่ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีภ

เลส, มีความโลภ, ความโกรธ, ความหลงอยู่ ผู้ที่มีอำนาจในหลาย ๆ กรณีจึงมักใช้อำนาจไปนอกกรอบที่กำหนดไว้จำนวนไม่น้อย เช่น ผู้ที่มีกำเนิดจากสวรรค์, มีธรรมะประจำตัว, มีสถานะตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์แทนที่จะดำเนินชีวิตหรือใช้อำนาจไปในทางที่ดี แต่กลับใช้อำนาจไปในทางที่ขัดกับหลักศาสนา, ชอบก่อความรุนแรง, ชอบฆ่าฟัน, ชอบทำเพื่อส่วนตัวโดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นไปด้วย เป็นตัวการที่ทำให้สังคมของคนเดือดร้อนและยากลำบากนานัปการ

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นเสรีภาพในการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือผู้ที่มีอำนาจว่า เขายังมีเสรีภาพของตนที่จะใช้อำนาจไปในทิศทางใดทางหนึ่ง เพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ และด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ตนคิดว่าถูกต้องได้ นอกจากนั้นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจบางอย่างไม่ได้เป็นกรอบกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจแต่อย่างใด เช่น การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ, การมีของวิเศษประจำตัว ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้เมื่อก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมาแล้ว ผู้มีอำนาจมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะทำอะไรที่ตนต้องการโดยไม่มีกรอบคอยกำหนดการใช้อำนาจของตนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามบรรดภรรคมักจะเน้นเสมอและชี้ให้เห็นว่า ผู้มีอำนาจผู้ใดหรือฝ่ายใดเป็นฝ่ายธรรมะเป็นฝ่ายศาสนา, ผู้มีอำนาจผู้ใดเป็นฝ่ายอธรรม ไม่ยึดมั่นในธรรมะไม่เคารพในศาสนา เมื่อต้องการให้ประชาชนแยกให้ชัดเจนระหว่างฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรม

ผลของการใช้เสรีภาพของผู้มีอำนาจในเรื่องการใช้อำนาจซึ่งมักจะออกนอกกรอบนี้คือ บางครั้งก็เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เช่นทำให้ตนเองมีอำนาจกว้างขวางยิ่งขึ้น, ได้สิ่งที่ตนต้องการกลับคืนมา, เป็นการรักษาชีวิตและทรัพย์สินของตน บางครั้งก็ทำให้คนเดือดร้อน สังคมยากลำบากเพราะพฤติกรรมเสรีในการใช้อำนาจของตนในด้านศาสนาจะมองว่า การที่ผู้มีอำนาจใช้เสรีภาพในการใช้อำนาจตามความต้องการของคนโดยไม่คำนึงถึงศาสนาและหลักคำสอนของธรรมะนั้นไม่ถูกต้อง จะทำให้ผู้นั้นประสบความยากลำบาก จะพบกับความเดือดร้อน สังคมและรัฐของตนก็จะไม่ปกติสุข จะมีแต่ความวุ่นวายไม่สงบไปทั่ว แต่ศาสนาก็เข้าใจถึงพฤติกรรมการใช้อำนาจนี้ เพราะศาสนาเข้าใจดีว่าสัตว์โลกและสิ่งมีชีวิตทั้งมวลมักจะมีกิเลส มีตัณหา สัตว์โลกยังไม่บริสุทธิ์ ดังนั้นความเคร่งครัดในหลักศาสนาจึงมีอยู่น้อย มีไม่มากเท่ากับผู้ที่บริสุทธิ์, ผู้ที่ตัดกิเลสได้แล้ว การดำเนินชีวิตในโลกเป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้แน่นอน คนดีในสภาวะการณ์หนึ่งๆ ก็อาจจะ

กลายเป็นคนเลวได้ คนเลวก็อาจจะกลายเป็นคนดีได้

ถึงแม้ว่าผู้ที่มีอำนาจจะยังมีเสรีภาพในการใช้อำนาจอยู่ก็ตาม แต่ว่ากรอบที่กำหนดการใช้อำนาจ เช่นปัจจัยแห่งอำนาจต่าง ๆ ก็ยังมีบทบาทมีอิทธิพลเสมอ เช่นผู้ที่มีถิ่นกำเนิดจากสวรรค์, มีธรรมชาติ, มีรูปร่างที่งดงาม ซึ่งเป็นฝ่ายศาสนานั้นก็มักจะใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ไปเพื่อความถูกต้องเป็นหลัก ส่วนการใช้เสรีภาพนอกกรอบมักจะเป็นรองหรือไม่มีนัยยะสำคัญเท่ากับกรอบที่กำหนดการใช้อำนาจของตน ที่เป็นเช่นนี้เพราะวรรณกรรมต้องการชี้ชัดว่าฝ่ายศาสนาคืออิสร ฝ่ายคานศาสนาคืออิสรซึ่งก็เพื่อประโยชน์ในการสั่งสอนพุทธศาสนาในสังคมนั่นเอง

สำหรับแนวคิดตะวันตกนั้น ดังที่กล่าวไปแล้ว แนวคิดอิสลามคล้ายแนวคิดยุโรปยุคกลางเช่น St. Augustine เป็นต้น ซึ่งยึดถือศาสนาเป็นหลักในด้านความคิดการเมือง, การใช้อำนาจและการดำรงชีวิตของตน ซึ่งก็ยึดถือศาสนาเป็นหลักในด้านความคิด การเมือง, การใช้อำนาจและการดำรงชีวิตของตน ศาสนาจึงต้องเป็นกรอบที่สำคัญที่สุดในการกำหนดพฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่ดี ท่านเชื่อว่าบาปเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สูญเสียความดีงามไปและทำให้สังคมต้องอยู่ในสภาพปั่นป่วนวุ่นวาย มนุษย์เกิดการขัดแย้ง, แย่งชิง, ฆ่าฟันเพื่อสนองตอบผลประโยชน์ส่วนตัวโดยที่ละเลยในความคิดตามศาสนา สิ่งเหล่านี้ก็คือเสรีภาพของมนุษย์นั่นเอง แต่เป็นเสรีภาพที่จะก่อพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี Augustine เห็นว่า การที่มนุษย์ใช้เสรีภาพทำบาป เช่นนี้ จึงจะต้องเกิดรัฐบาลหรือสถาบันการปกครองขึ้นมาเพื่อปกครองมนุษย์ สถาบันเช่นนี้ เกิดขึ้นตามความประสงค์ของพระเจ้า ไม่ใช่เป็นสถาบันแห่งความชั่วร้ายแต่อย่างใด แม้ว่าในบางครั้งคนเราอาจจะถูกปกครองโดยผู้ปกครองที่ไม่ดี แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีผู้ปกครองเลย ท่านเชื่อว่า พระเจ้าเป็นผู้ประทานสถาบันเหล่านี้แก่มนุษย์ เพื่อให้เราสามารถดำรงอยู่ในโลกซึ่งมีความเสมอภาคและสันติภาพ ประชาชน ไม่มีสิทธิที่จะสถาปนาตนเองให้มีส่วนร่วมในอำนาจการปกครองเพราะเป็นความประสงค์ของพระเจ้าที่ประทานผู้ปกครองลงมา ผู้ปกครองที่ดีก็จะมีผลเป็นการลงโทษแก่มนุษย์เนื่องจากบาปของเขาเหล่านั้นเอง

สำหรับในทัศนะของ Plato แล้ว ท่านไม่สนใจในเรื่องเสรีภาพในการใช้อำนาจของประชาชน เพราะท่านไม่เห็นด้วยที่ประชาชนจะมีเสรีภาพในทางการเมือง เพราะท่านเชื่อว่า ประชาชนไม่มีความเหมาะสมที่จะไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเพราะ

ประชาชนมีดวงจิตแห่งความอยากมีกิเลสตัณหามาก ประชาชนไม่มีความรู้ในทางการเมือง การที่จะเอาคนที่ไม่มีความรู้ไปทำสิ่งที่ตนไม่ถนัดก็จะมีผลเสียต่อสังคมมาก แนวคิดของท่าน จึงโจมตีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาก ท่านมองว่า ระบอบประชาธิปไตยคือการให้อำนาจแก่ประชาชนซึ่งประชาชนจะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคมได้ง่าย เสมอและประชาชนก็มักจะหลงเชื่อนักการเมืองเจ้าเล่ห์ที่เก่งแต่การพูดอย่างเดียว โดยที่ประชาชนไม่มีความรู้ในปรัชญาและผู้นำที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาก็ไม่มีความรู้ในปรัชญา เช่นกัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้สังคมถึงแก่กาลอวสานได้ แนวคิดของท่านสนับสนุนชนชั้นสูง ในการปกครองซึ่งเรียกว่า ราชาปราชญ์ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในปรัชญาถูกฝึกฝนให้เข้าใจในด้านการเมืองและการปกครอง เมื่อท่านเชื่อมั่นเช่นนี้ ท่านจึงให้เสรีภาพแก่ผู้ปกครองเช่นนี้เป็นอย่างสูง คือท่านเห็นว่า ผู้ปกครองเช่นนี้สมควรจะมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการใช้อำนาจของตน เพราะผู้ปกครองเช่นนี้จะใช้อำนาจไปในทางที่ถูกเสมอ การที่จะคอยจำกัดเสรีภาพของการใช้อำนาจจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี แม้กฎหมายท่านก็เห็นว่าไม่ควรจะมีขึ้น ถ้ากฎหมายไปขัดกับเสรีภาพในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีลักษณะเป็นผู้ที่เฉลียวที่สุด, ความคิดของเขา, การตัดสินใจของเขา ล้วนถูกต้อง จะก่อประโยชน์แก่สังคมมากจะทำให้สังคมมีความยุติธรรม, มีความเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้าไปได้

สำหรับ Machiavelli แล้ว เนื่องจากท่านเชื่อมั่นในชนชั้นสูงในการปกครองเช่นกัน ดังนั้น ท่านจึงสนับสนุนเสรีภาพในการใช้อำนาจของผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง แนวคิดของท่านรวมศูนย์อยู่กับปัญหาที่ว่า ทำอย่างไรผู้ปกครองจึงจะมีอำนาจขึ้นมา มีอำนาจมากขึ้นและมีอำนาจมั่นคงขึ้น ดังนั้น แนวคิดของท่านจึงออกนอกกรอบของศาสนาอย่างเต็มที่เพราะท่านเห็นว่า ศาสนาเป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้ลายอุดมการณ์ในเรื่องอำนาจของท่าน งานเขียนแต่ละชิ้นของท่านขึ้นอยู่กับและสนับสนุนผู้ปกครองอย่างมั่นคง ผู้ปกครองควรจะมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการใช้อำนาจของตน เช่น ไม่ขึ้นอยู่กับศาสนาเด็ดขาดเพราะศาสนามักสอนให้มนุษย์ประนีประนอม, เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่, เมตตากรุณา สิ่งเหล่านี้จะเป็นอันตรายกับผู้ปกครองที่เชื่อฟังแนวคิดของศาสนา แนวคิดของท่านมักอาศัยสถานการณ์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ในบางสถานการณ์ก็ควรทำตนเป็นผู้ที่เคร่งครัดศาสนา มีเมตตากรุณา แต่บางสถานการณ์ก็ไม่ควรทำเช่นนั้น หรือบางครั้งก็ใช้วิธีประนีประนอมและสันติวิธี แต่บางครั้งก็ต้องใช้ความเด็ดขาดรุนแรงในการแก้ไขปัญหา, บางครั้ง

ก็ควรยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของสังคม แต่บางครั้งก็ต้องทำลายสิ่งเหล่านั้นเสีย สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อผู้ใดต้องการจะมีอำนาจขึ้นมาแล้ว ก็จะต้องเข้าใจสถานการณ์เข้าใจศิลปะในการปกครอง เสรีภาพของผู้ปกครองเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้ปกครองควรจะใช้เสรีภาพในการใช้อำนาจอย่างเต็มที่ รู้จักหลบ รู้จักหลีก รู้จักรุก รู้จักถอย รู้จักพลิกแพลงและอาศัยสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการสร้างอำนาจ, การรักษาและขยายอำนาจของตน

ในสังคมอีสานและสังคมไทยปัจจุบันเนื่องจากสภาพการเมืองมีลักษณะผสมผสานระหว่างประชาธิปไตยและเผด็จการ ดังที่กล่าวเสมอ ๆ ว่า เป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ ดังนั้น การใช้อำนาจของผู้ปกครองจึงต้องมี 2 ส่วนคือ การใช้อำนาจตามกรอบที่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดตนเองมีอำนาจขึ้นมา เช่น ถ้าได้รับเลือกตั้งเข้ามา ก็จะต้องใช้อำนาจเพื่อประชาชน หรือถ้าเป็นข้าราชการก็จำเป็นต้องทำหน้าที่บริการประชาชน อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวแล้วว่า เสรีภาพที่จะใช้อำนาจนั้นล้วนมีกรอบส่วนหนึ่งกำหนด แต่เสรีภาพส่วนตัวที่จะตีความ, ตัดสิน, ใช้อำนาจไปในด้านต่าง ๆ ก็ยังคงมีอยู่มาก นี่เป็นลักษณะทั่วไปของแนวคิดในเรื่องเสรีภาพของการใช้อำนาจ ดังจะพบเสมอ ๆ ว่า ตำรวจทำตามกฎหมายแต่ในหลาย ๆ ครั้งเขาก็จะใช้อำนาจของตนตีความตีความถูกด้วยค่านิยมของเขาเอง นี่สะท้อนถึงเสรีภาพในการใช้อำนาจของบุคคลว่า ออกดีส่วนตัว, ผลประโยชน์ส่วนตัวย่อมเกิดขึ้นเสมอ นี่คือนิยามเสรีภาพในการใช้อำนาจนั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย